

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

VAIDA GASIULYTĖ
TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA, CIVILINĖS TEISĖS SPECIALIZACIJA,
VALSTYBINIS KODAS 62401S111

**NEPAGRĪSTAS PRATURTĖJIMAS AR TURTO GAVIMAS
KAIP VIENA IŠ KITAIŠ PAGRINDAIS ATSIRANDANTI PRIEVOLE.
TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Asist. Raimonda Joskaudienė

Vilnius
2011

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, garantuojant kai kurias kitas teises ir laisves, be tų, kurios joje nurodytos, pirmojo protokolo, 1 straipsnyje nustatytas asmens nuosavybės teisės gynimo principas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnis užtikrina nuosavybės teisės neliečiamumo principą. Minėtų principų įgyvendinimą užtikrina ir 2001 m. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – LR CK) įtvirtintas nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, kaip vienos iš kitais pagrindais atsirandančių prievolių, institutas. Temos pasirinkimą ir jos aktualumą lemia neaiškus ir painus šio instituto reglamentavimas. Pasirinkta tema aktuali ir tuo, kad ji nepakankamai ir neišsamiai nagrinėta Lietuvos teisinėje literatūroje, neatskleisti probleminiai šio instituto taikymo praktikoje aspektai. Nėra išsamiai išnagrinėtas šio instituto santykis bei lyginamieji aspektai su kitais civilinės teisės institutais, reglamentuojančiais kitus prievolių atsiradimo pagrindus: t.y. kito asmenų reikalų tvarkymu, lošimu ir lažybomis. Darbe nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas ir minėti civilinės teisės institutai, reglamentuojantys kitus prievolių atsiradimo pagrindus, nagrinėjami aiškinant nacionaliniuose bei užsienio šalių teisės aktuose suformuluotas teorines nuostatas, taip pat analizuojama Lietuvos teismų praktikos problematika, bandoma pateikti naujų teorinių autoriaus pamąstymų.

Tyrimo objektas yra nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo kaip vienos iš kitais pagrindais atsirandančių prievolių civiliniuose teisiniuose santykiuose teisinis reiškiny, teorinių ir praktinių problemų teisinis vertinimas.

Tyrimo dalykas - tai Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių civiliniai įstatymai, reglamentuojantys nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo ir kitus civilinės teisės institutus, reglamentuojančius kitus prievolių atsiradimo pagrindus, šių įstatymų aiškinimas, jų taikymo teismuose praktika bei mokslinė literatūra.

Darbo tikslas - išanalizuoti nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutą ir jo santykį bei lyginamuosius aspektus su kitais civilinės teisės institutais, reglamentuojančiais kitus prievolių atsiradimo pagrindus: kito asmens reikalų tvarkymu, lošimu ir lažybomis, atskleisti teorinių ir praktinių problemų aspektus, pateikti pasiūlymus dėl galimo minėtų institutų reglamentavimo bei taikymo tobulinimo.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti kitais pagrindais atsirandančių prievolių istorinę kilmę, išanalizuoti kito asmens reikalų tvarkymo, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, lošimo ir lažybų institutų sampratą šiuolaikinėje Lietuvos civilinėje teisėje ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje bei nustatyti praktines jų taikymo problemas.

2. išanalizuoti nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, kito asmens reikalų tvarkymo, lošimo ir lažybų pagrindu atsirandančių prievolių Lietuvos civilinėje teisėje lyginamuosius aspektus;

3. apžvelgti kitais pagrindais atsirandančių prievolių Anglijos, Vokietijos ir Kinijos civilinėje teisėje reglamentavimo ypatumus.

Tyrimo šaltiniai yra Lietuvos bei užsienio šalių įstatymai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, Lietuvos ir užsienio civilinės teisės mokslinė literatūra. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo instituto reglamentavimas 2001 m. LR CK yra naujas, todėl literatūros nėra daug. Literatūroje nėra išsamiai išnagrinėtas tiek šis institutas atskirai, tiek jo santykis su kitais civilinės teisės institutais, reglamentuojančiais kitus prievolių atsiradimo pagrindus: kito asmens reikalų tvarkymu, lošimu ir lažybomis. Todėl šiame darbe daug dėmesio bus skiriama ne tik norminių teisės aktų bei mokslinės literatūros analizei, bet ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikai, bei joje kylančių problemų apžvalgai.

Tyrimo hipotezė - nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas LR CK reglamentuojamas nepakankamai aiškiai ir yra painus, o jo normų taikymas praktikoje yra probleminis.

Tyrimo metodai - istorinis, lingvistinis, lyginamasis, analizės, sisteminės analizės ir apibendrinimo metodai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai ir išvados. Pirmame skyriuje pateikiama kitais pagrindais atsirandančių prievolių istorinės kilmės apžvalga bei kito asmens reikalų tvarkymo, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, lošimo ir lažybų institutų samprata šiuolaikinėje Lietuvos civilinėje ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje kylančios jų taikymo problemos. Antrame skyriuje analizuojami nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo ir kitų kitais pagrindais atsirandančių prievolių Lietuvos civilinėje teisėje lyginamieji aspektai. Trečiasis skyrius yra skirtas kitais pagrindais atsirandančių prievolių užsienio valstybių civilinėje teisėje apžvalgai.

TURINYS

Įvadas	2
1. Kitais pagrindais atsirandančių prievolių samprata ir istorinė kilmė.....	5
1.1. Kitais pagrindais atsirandančių prievolių istorinė kilmė	5
1.2. Kitais pagrindais atsirandančių prievolių samprata šiuolaikinėje Lietuvos civilinėje teisėje ir Aukščiausiojo Teismo praktikoje.....	10
1.2.1. Kito asmens reikalų tvarkymas.....	11
1.2.2. Nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas	19
1.2.3. Lošimas ir lažybos	28
2. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo ir kitų kitais pagrindais atsirandančių prievolių Lietuvos civilinėje teisėje lyginamieji aspektai.....	34
3. Kitais pagrindais atsirandančių prievolių užsienio valstybių civilinėje teisėje apžvalga	40
3.1. Anglija.....	40
3.2. Vokietija.....	43
3.3. Kinija	46
Išvados.....	49
Naudota literatūra	52
Santrauka	56
Summary	57

1. KITAIŠ PAGRINDAIS ATŠIRANDANČIŲ PRIEVOLIŲ SAMPRATA IR ISTORINĖ KILMĖ

1.1. KITAIŠ PAGRINDAIS ATŠIRANDANČIŲ PRIEVOLIŲ ISTORINĖ KILMĖ

Kiekvienas teisinis santykis atsiranda iš juridinio fakto – prievolės atsiradimo pagrindo. Dar Senovės Romoje Gajus „Institucijose“ rašė: *omnis enim obligatio vel ex contractu nascitur vel delicto*¹ (kiekviena prievolė kyla iš sutarties arba delikto).

Romos teisėje prievolės kilmės atžvilgiu skirstytos į dvi pagrindines rūšis: prievolės, kilusias iš sutarčių (*contractus*), ir prievolės, kilusias iš deliktų (*delicta*). Tačiau to laikmečio teisė komplikavosi, tapo paini. Romos teisininkams tapo akivaizdu, kad prievolės, nors ir kylančios dažniausiai iš sutarčių arba deliktų, neapima visų prievolių rūšių. Praktikoje vis dažniau teko susidurti su prievolėmis, nekilančiomis nei iš sutarčių, nei iš deliktų. Ši neaiški (mišri) prievolių kategorija, kurioje esą įvairios kilmės prievolių, Romos teisėje iš pradžių pavadinta *variae causarum figurae*². Greta iš sutarčių kilusios prievolės Justiniano „Institucijose“ vadintos prievolėmis tarytum iš sutarčių (*obligationes quasi ex contractu*), o greta iš deliktų kilusios prievolės - prievolėmis tarytum iš deliktų (*obligationes quasi ex delicto*). Prievolės, atsirandančios nesant šalių sutarties, bet pobūdžio ir turinio atžvilgiu primenančios sutarčių prievolės, pasižymi tuo, kad jų turinį sudaro teisėtas elgesys, tačiau, skirtingai nuo sutarčių, čia neišreiškiamos abiejų šalių valios. Pažymėtina, kad *obligationes quasi ex contractu* atsirado praktiniais pagrindais, kadangi ginčytini šių prievolių klausimai spęsti panašiai kaip ir esant sutarčiai.

Prievolės tarytum iš sutarčių romėnų teisėje buvo skiriamos į tris grupes³:

- 1) svetimų reikalų tvarkymas be įgaliojimo (*negotiorum gestio*);
- 2) nepagrįsto praturtėjimo prievolės (*condictio*);
- 3) bendrija (*communio*).

Pažymėtina, kad be minėtųjų kvazisutartinių prievolių, kitų šaltinių autoriai⁴ dar mini prievolės, kylančias iš nuosavybės arba daikto laikymo teisės; kraičio ir alimentų prievolės, kylančias iš giminystės bei patronato; prievolės, kylančias iš globos bei prievolės, kylančias iš

¹ Gajus. Institucijos, 3 knyga, 88 paragrafas// <http://www.vroma.org/~bcassidy/Obligations.html>; prisijungimo laikas: 2010-08-14.

² Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 8.

³ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 251.

⁴ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 278.

nesidalymo. Tačiau autorius išsamiau analizuoja tik tas kitais pagrindais atsirandančias prievolių rūšis, kurios yra aktualios ir išlikusios šių dienų Lietuvos Respublikos tiesinėje sistemoje.

Svetimų reikalų tvarkymas be įgaliojimo. Garsus romėnų teisininkas Ulpianas savo įsakų komentaruose yra rašęs: „*Hoc edictum necessarium est, quoniam magna utilitas absentium versatur, ne indefensi rerum possessionem aut venditionem patiantur vel pignoris distractionem vel poenae committendae actionem, vel iniuria rei suam amittant*”⁵. Ši frazė pabrėžia vieną specifinį situacijos tipą: pagalbos veiksmai kurie yra nedalyvaujančio draugo interesuose, skirti išvengti grėšiančio pavojaus jo turtui arba jo reputacijai. Tai buvo senas ir svarbus išsireiškimas taikant *negotiorum gestio*; atstovavimo savybės ryškiai išsiskiria tarp atvejų Digestose, kuomet gestorius paprastai veikia kaip gynėjas nedalyvaujant atsakovui. Taigi, *negotiorum gestio* yra iš romėnų teisės kilęs institutas, grindžiamas altruizmo (pagalbos žmogui) teorija, kuris išlikęs iki šių dienų be didelių pakeitimų. *Negotiorum gestio* kilo iš situacijų kai asmuo veikė kito asmens interesais jam nesant, tam kad būtų apgintos pastarojo teisės⁶. Beveik visi mokslininkai mano, kad atstovavimas teisme buvęs seniausias reikalų vedimo atsitikimas⁷.

Negotiorum gestio atsiradavo kuriam nors asmeniui be kito asmens įgaliojimo ir įsipareigojimų savo valia atlikus šio naudai tam tikrus veiksmus, pvz., sumokėjus skolą. Šių prievoliųjų santykių subjektai buvo du - asmuo, veikiantis kieno nors interesais (*negotiorum gestor* arba *gestor*), ir asmuo, kurio interesais veikiama (*dominus negotii*)⁸. Gajus ir Justinianas svetimų reikalų tvarkymą be įgaliojimo lygina su prievolėmis atsirandančiomis iš paveldimos (*mandatum*) sutarties, o būtent iš čia ir atsiranda jos *quasi* – sutartinis pobūdis⁹.

Asmens, veikiančio kito asmens interesais, veiksmai galėjo būti materialūs (pvz., sienos pataisymas, kilusio gaisro užgesinimas) arba teisiniai (pvz., vieno asmens garantija už kitą asmenį, svetimos skolos sumokėjimas, netgi vieno asmens bylos gynimas už kitą asmenį).

Negotiorum gestio teisiniam santykiui atsirasti romėnų teisė kėlė tam tikras sąlygas¹⁰:

- tam tikrais veiksmais gestorius turi siekti sutvarkyti svetimus reikalus.<...> Taigi, prievoliniai santykiai neatsirado gestoriui savo reikalus laikant svetimais arba svetimus savais;
- veiksmu būtina siekti pozityvaus tikslo;

⁵ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd, 1990. P. 437.

⁶ Berger. A. Encyclopedic dictionary of Roman law. The lawbook Exchange. Clark, New Jersey: The lawbook Exchange, Ltd., 2004. P. 594// http://books.google.com/books?id=iklePELtR6QC&printsec=frontcover&dq=Encyclopedic+dictionary+of+Roman+law.+The+lawbook+Exchange&hl=lt&ei=4vqNTfzzN4mSOqLVoKEC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCwQ6AEwAA#v=onepage&q=Encyclopedic%20dictionary%20of%20Roman%20law.%20The%20lawbook%20Exchange&f=false; prisijungimo laikas: 2010-08-17.

⁷ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 298

⁸ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 252.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

- atitinkami veiksmai galimi, kai neprieštarauja *dominus negotii* valiai (suinteresuotas asmuo nėra jų uždraudęs) ir kai jis pats negali pasirūpinti savo reikalais;
- reikalų tvarkymas šiuo būdu neatlyginamas.

Kiti autoriai¹¹ išskiria tik du reikalų vedimo sąvoką sudarančius elementus: faktą ir intenciją (tikslą, ketinimą). Faktas elementas yra reikalų vedimas. Intencijos elementas yra reikalų vedėjo intencija vesti kito asmens reikalus, atliekant tam tikrus veiksmus. Šio elemento nėra, jei reikalų vedėjas tiki vedęs savo reikalus, jei jis reikalus veda savo prievolei įvykdyti, jei jis neturi teisės pretenduoti į reikalų vedimą to asmens, kuris jam tai uždraudė.

Svetimų reikalų tvarkymas be įgaliojimo grįstas abipusėmis šalių prievolėmis. Atlikus veiksmus esant minėtomis sąlygomis, gestoriui atsirasdavo prievolė priklausomai nuo reikalų ir *domini negotii* suinteresuotumo galutinai sutvarkyti pradėtus reikalus. Be to, gestorius privalėjo atsiskaityti *domino negotii* ir perduoti jam viską, ką gavo. Tuo tarpu *dominus negotii* privalėjo padengti visas gestoriaus turėtas išlaidas. Ši pareiga išliko ir kai gestoriaus veiksmai neatnešė pozityvaus rezultato. *Dominus negotii* privalėjo taip pat perimti iš gestoriaus visas prievoles, atsiradusias tvarkant jo reikalus. Abi šios prievolės šalys tiek gestorius, tiek *dominus negotii* turėdavo atsakyti už savo kaltę (*omnis culpa*).

Negotiorum gestio formavimosi pradžioje abi prievolės šalys buvo ginamos suteikiant teisę pareikšti *actio in factum* skundą, kuriuo reikalų vedėjas, veikdamas savo naudai, t.y. nesant reikalų vedimo, galėjo reikalauti grąžinti iš debitoriaus visas išlaidas arba kuriuo galima buvo reikalauti iš valdytojo grąžinti paimtus daikto vaisius ir atlyginti per apgaulės padarytus nuostolius.

Justiniano teisėje abi šalys buvo ginamos pareiškiant civilinius ieškinius, kurie vadinami *actio negotiorum gestorum directa* (tarnaujančiais *dominus negotii*) ir *actio negotiorum gestorum contraria* (tarnaujančiais gestoriui). *Actio negotiorum gestorum directa* verčia reikalų vedėją gerai bei ištikimai vesti reikalus ir duoti apyskaitą. Tuo tarpu *actio negotiorum gestorum contraria* verčia savininką, kurio reikalai yra vedami, atlyginti reikalų vedėjui ne už jo sugaištą laiką, bet už jo padarytas daiktui išlaidas. Reikalų vedėjas turi teisę reikalauti atlyginti tik naudingas išlaidas. Be to, išlaidų vertinimas daromas veiksmo atlikimo momentu, bet ne išlaidų grąžinimo reikalavimo momentu¹².

Pažymėtina, kad „svetimų reikalų tvarkymas be įgaliojimo buvo pagrįstas *bonae fidei* (pasitikėjimo ir sąžiningumo) principu, todėl teisėjas kiekvienu konkrečiu atveju turėjo nustatyti ar skolininkas jo laikėsi ar nesilaikė. Ši formuluo­ t e neįpareigojo teisėjo įvertinti atsakovo elgesio

¹¹ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 298.

¹² Ten pat. P. 299.

pagal iš anksto nustatytus atsakomybės standartus; priešingai, jam suteikta plati diskrecijos teisė priimti sprendimą, priklausantį nuo konkrečių bylos aplinkybių¹³.

Praktinio romėnų teisės pritaikymo atžvilgiu būta daug atsitikimų, kuomet, nežiūrint į bendrą panašumą, negalima buvo suteikti paprastosios reikalų vedimo skundų teisės dėl to, kad trūko vieno jos (skundo teisės) esminio elemento. Tokiems atvejams romėnų teisė sukūrė specialius skundus. Pavyzdžiui, kuomet vienas asmuo laidojo numirėlį ir kada jam savo išlaidoms padengti buvo suteiktas pretorinis skundas (*actio funeraria*), kuris buvo panašus į *actio negotiorum gestorum*, bet kuris buvo patogesnis reikalų vedėjui tuo, kad skundui nebuvo taikomos visos sąlygos, pavyzdžiui, šis skundas galiojo net tada, kada reikalų vedėjas vedė reikalus prieš įpėdinio valią¹⁴.

Nepagrįsto praturtėjimo prievolės. Romėnų teisininkas Pomponijus rašė dabar jau gerai žinomus žodžius, kad „pagal prigimtinę teisę yra teisinga, kad niekas negali praturtėti kito sąskaita“ (*nam hoc natura aequum est neminem cum alterius detrimento et iniuria fieri locupletiores*)¹⁵. Taigi, romėnų teisė buvo pagrįsta teisingumo principu, kuris reikalavo, kad tas asmuo, kuris įgijo arba laiko be jokio pagrindo svetimą daiktą, turi jį gražinti savininkui. Vadinasi, prievolė gražinti daiktą yra pagrįsta ne sutartimi, bet neteisėto įgijimo arba, dar plačiau, neteisėto laikymo idėja¹⁶. Čia pastebimas prievolės šalių teisinių santykių panašumas su paskolos (*mutuum*) sutarties reguliuojamais santykiais¹⁷.

Iki Justiniano laikų romėnų teisėje nebuvo bendrųjų principų, kuriais būtų galima vadovautis sprendžiant, ar asmuo praturtėjo be pagrindo. Ši problema buvo išspręsta tipiškų romėnams būdu, t.y. nustatant tipinius praturtėjimo be pagrindo atvejus. Jų buvo gana daug, todėl paminėsime tik pagrindinius¹⁸:

a) *condictio indebiti* ieškinys. Pažymėtina, kad šis ieškinys turėjo daugiausia įtakos šiuolaikinei nepagrįsto praturtėjimo teisei, todėl autorius šiame tyrimo etape *condictio indebiti* paanalizuos šiek tiek plačiau. *Condictio indebiti* ieškinys - tai ieškinys, kurį asmuo pateikia sumokėjęs nesamą skolą, sumokėjęs ne jam privalomą sumokėti arba ne tam asmeniui reikalingą mokėti skolą. Taigi, jis sankcionuoja kreditą to asmens, kuris per klaidą sumokėjo tai, ko neturėjo mokėti¹⁹.

¹³ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 445.

¹⁴ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 300

¹⁵ Johnston D., R. Zimmermann. The comparative law of Unjustified enrichment. Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press, 2002. P. 3.

¹⁶ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 285

¹⁷ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 252.

¹⁸ Ten pat. P. 253.

¹⁹ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 288.

Kad ieškinys būtų patenkintas, reikėjo trijų sąlygų²⁰:

- asmuo atliko veiksmus (pvz., mokėjimą), manydamas esant prievolę. Priešingu atveju veiksmai laikyti dovanojimu;
- priimančio vykdymą asmuo turėjo manyti, jog prievolė tikrai egzistuoja ir jis turi teisę reikalauti atlikti veiksmus. Nesant šio požymio, vykdymo priėmimas laikytas vagyste (*furtum*);
- veikęs nesažiningai praturtėjęs asmuo privalo visiškai atlyginti žalą, o sąžiningai - tik sumą, kuria praturtėta.

Kiti autoriai nurodo, kad pagrindinės sąlygos *condictio indebiti* pagal romėnų teisę buvo šios: mokėjimas atliktas siekiant grąžinti skolą; skolos nebuvimas; mokėjimas atliktas suklydus²¹. *Condictio indebiti* dalyku buvo mokėjimą gavusio asmens praturtėjimas, t.y. į jo turto sudėtį patekę (ar turto sudėtyje dėl atlikto mokėjimo išlikę) daiktai arba jų ekvivalentas²².

Pažymėtina, kad klasikiniame romėnų teisės doktrinoje daugelis autorių pažymi klaidą kaip esminę ir būtiną sąlygą ieškovui pateikiant *condictio indebiti* ieškinį. Gajus Institucijose *condictio indebiti* apibūdina šiais žodžiais „*Is quoque qui non debitum accepit ab eo qui per errorem solvit, re obligatur*“²³ (asmuo, gaunantis jam nepriklausantį daiktą, yra saistomas su asmeniu, kuris jį sumoka per klaidą). Taigi, grąžinti daiktą galima reikalauti tik tada, kai yra klaida.

b) *condictio causa data non secuta* - tai ieškinys, kuriuo siekiama susigrąžinti turta, perduotą trečiajam asmeniui, tikintis, bet nesulaukus priešpriešinio veiksmo;

c) *condictio ob iniustam causam* - ieškinys dėl sugrąžinto turto, perduoto įstatymui ar moralei priešingu tikslu. <...> Šio ieškinio teisė suteikiama tik kai priešingai teisei ir moralei elgėsi ne davėjas.

d) *condictio sine causa*. Kadangi visi minėti ieškiniai neapėmė visų atsitikimų, Justinianas nustatė *condictio sine causa* ieškinų rūšį, kurie taikomi remiantis vien grynu praturtėjimu, nesigilinant į aplinkybes.

Bendrija. *Communio* sukūrė ne tik turtinius, bet ir prievolinius santykius. Turtinei bendrijai atsiradus dėl sudarytos sutarties, bendrasavininkų tarpusavio santykius, jų teises ir pareigas bendro daikto atžvilgiu reguliavo sutartis. Tačiau bendrija, atsiradusi dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jos narių valios (pvz., palikimo priėmimo), vadinta *communio incidens*, o iš to atsirandančios prievolės priskirtos prie *obligationes quasi ex contractu* kategorijos.

²⁰ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 253.

²¹ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės. Monografija. Vilnius: Justitia, 2009. P. 144.

²² Ten pat.

²³ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 850.

Klasikinė romėnų teisė nereguliavo bendrijos narių teisinių santykių. Apsiribota tik tuo, kad bendrijos nariams suteikta teisė paduoti ieškinį dėl bendro turto padalijimo, t.y. reguliuota tik bendrijos narių teisinių santykių pasibaigimo tvarka. Ieškinį dėl padalijimo buvo galima paduoti bet kada. Jo tikslas - tai bendros teisės ir turtinių santykių su bendrijos nariais panaikinimas. Reikiamas padalyti nedalus daiktas buvo paliekamas vienam iš bendrasavininkų ir šis privalėjo kitiems bendrasavininkams sumokėti jų turimos dalies dydžio piniginę kompensaciją²⁴.

Apžvelgus kitais pagrindais atsirandančių prievolių kilmę, galime pastebėti, kad romėnų teisė neabejotinai suformavo pamatinius kitais pagrindais atsirandančių prievolių principus, o vadovaujantis senąja teisės normų sistematika buvo kuriama šiuolaikinė civilinė teisė.

1.2. KITAI PAGRINDAIS ATsirANDANČIŲ PRIEVIOLIŲ SAMPRATA ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOS CIVILINĖJE TEISĖJE IR AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKOJE

Romėnų teisės sistema tapo pagrindiniu daugelio Europos valstybių civilinės teisės kodifikavimo pagrindu. Ne išimtis ir 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs LR CK²⁵, kuris patvirtintas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu²⁶. Nagrinėjamos LR CK šeštos knygos III dalyje įtvirtintos kitais pagrindais atsirandančios prievolės kildinamos iš kvazisutarčių, t.y. prievolių tarytum iš sutarčių (*obligationes quasi ex contractu*). V.Mikelėnas kvazisutartis apibūdina kaip teisėtus, savanoriškus valinius asmens veiksmus, kuriems atlikti nereikia kito asmens sutikimo ir kurių pagrindu atsiranda šiuos veiksmus atlikusio ir kito asmens prievoliniai santykiai²⁷.

V.Mikelėnas išskiria šiuos kvazisutartims būdingus požymius²⁸:

- kvazisutartis yra teisėtas veiksmas. Neteisėtas veiksmas laikytinas deliktu ir jo pagrindu atsirandanti prievolė bus laikoma deliktine, o ne kvazisutartine;
- kvazisutartims netaikomi sandorio formos reikalavimai. Kvazisutartinės prievolės atsiranda, nesvarbu, kaip įforminti ar visai neiforminti veiksmai yra jų atsiradimo priežastis;
- kvazisutartinės prievolės neretai atsiranda kaip sutartinių ar deliktinių prievolių padarinys. LR CK normos, reglamentuojančios kvazisutartines prievoles, taikomos subsidiariai,

²⁴ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 254.

²⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262.

²⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.

²⁷ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 63.

²⁸ Ten pat.

t.y. tik tada, kai ginčo negalima išspręsti taikant sutartines ar deliktines prievolės reglamentuojančias normas.

Aptartas kvazisutarčių apibrėžimas ir požymiai atskleidžia pagrindinį kvazisutarties ypatumą - kvazisutartiniai santykiai atsiranda be suderintos šalių valios, todėl šioms prievolėms negali būti taikomi formos reikalavimai.

Žodis „prievolė“ yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *obligatio* - įsipareigojimas. Romėnų teisėje prievolė apibrėžiama kaip teisiniai pančiai, kai žmogus verčiamas ką nors daryti kito žmogaus naudai pagal valstybės įstatymus (*obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura*)²⁹.

LR CK prievolė apibrėžiama kaip teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą³⁰. Minėta prievolės samprata iš esmės atitinka ir 1964 m. CK 165 straipsnyje suformuluotą prievolės apibrėžimą.

LR CK įtvirtintos šios kitais pagrindais atsirandančios prievolės (kvazisutartys):

- kito asmens reikalų tvarkymas (CK 6.229 - 6.236 straipsniai);
- nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas (CK 6.237 - 6.242 straipsniai);
- lošimas ir lažybos (CK 6.243 - 6.244 straipsniai).

Visais šiais minėtais iš kvazisutarčių kildinamais pagrindais atsiranda prievolės, kurias autorius išsamiai analizuos sekančiose darbo dalyse.

1.2.1. KITO ASMENS REIKALŲ TVARKYMAS

LR CK Šeštosios knygos „Prievolių teisė“ III dalyje „Kitais pagrindais atsirandančios prievolės“ XIX skyriuje „Kito asmens reikalų tvarkymas“ įtvirtinta prievolė, kuri numato, kad „asmuo, savanoriškai ir be jokio pavedimo, nurodymo ar išankstinio sutikimo tvarkantis kito asmens reikalus, kuriuos tvarkyti nėra jo pareiga, privalo juos tvarkyti taip, jog tai atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus“³¹. Taigi, tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo atsiranda iš romėnų teisės laikų kilusios kvazisutartinės prievolės, kurios nėra sutartinės, nes atsiranda iš vienašalio sandorio - asmens, tvarkančio kito asmens reikalus, veiksmų.

---

²⁹ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 1.

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.1 str.

³¹ Ten pat. 6.229 str. 1d.

Sistemiškai analizuojant LR CK 6.229 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą minėtą prievolės apibrėžimą ir teisinę literatūrą, galima išskirti jos atsiradimo pagrindus; kitaip tariant, kito asmens reikalų tvarkymas be pavedimo, kurio pagrindu atsiranda tam tikros teisės ir pareigos, galimas tik tuo atveju, jeigu atliekami veiksmai atitinka tam tikras sąlygas.

Pirmoji sąlyga yra ta, kad turi būti veikiama ne savo, o kito asmens interesais, t.y. suvokiama, kad tvarkomi ne savo, o svetimi reikalai, ir tą norima daryti. Šiam institutui būdingas subjektyvumo aspektas - asmuo nori, ketina tvarkyti kito asmens reikalus šio interesais. Veikimas kito asmens interesais reiškia, kad atliekami kitam asmeniui naudingi veiksmai. Jeigu kito asmens reikalai tvarkomi klaidingai manant, kad yra tvarkomi savo reikalai, LR CK normos, reglamentuojančios kito asmens reikalų tvarkymą, nebus taikomos. Pažymėtina, kad veikimas kito asmens interesais reiškia, kad atliekami veiksmai gali būti tiek faktiniai (pvz. gelbėjamas kito asmens turtas, gyvybė gaisro, kitokios stichinės nelaimės, nusikaltimo atvejais, prižiūrimi naminiai gyvūnai <...> ir pan.), tiek teisiniai (pvz., kito asmens interesais sudaromi sandoriai, vykdomos jo prievolės ir pan.)³².

Antroji sąlyga. Kito asmens reikalų tvarkymas turi būti savanoriškas ir be jokio pavedimo, nurodymo ir išankstinio kito asmens sutikimo. Savanoriškumą lemia moralinės pareigos ir ją žmogus vykdo skatinamas vidinių įsitikinimų ir supratimo. Kito asmens reikalai tvarkomi tvarkančiojo asmens iniciatyva, tačiau jis nėra saistomas įstatymais, kurie nustatytų sankciją už moralinės pareigos nevykdymą. Be to, asmuo neturi būti įpareigotas kito asmens reikalų tvarkyti įstatymu arba kitu norminiu aktu. Asmuo negali turėti jokių žodinių arba rašytinių nurodymų arba išankstinio sutikimo asmens, kurio interesais tvarkomi reikalai. Paprastai asmuo, kurio naudai tvarkomi reikalai, apie tai nežino. Tai dažniausiai susiję su laikino asmens nebuvimu, liga ir pan.³³. Tačiau jeigu veikiama kito asmens interesais jo prašymu arba jam apie tai žinant, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, susiklosčiusiems santykiams bus taikomos atstovavimo santykius reglamentuojančios normos. Būtent minėtosios sąlygos (gestoriaus savanoriškumas, iniciatyvumas bei asmens, kurio interesais veikiama pavedimo, nurodymo ar sutikimo nebuvimas) lemia kito asmens reikalų tvarkymo atribojimą nuo pavedimo.

Trečioji sąlyga. Asmuo kito asmens reikalus turi tvarkyti ne altruistiniais sumetimais, o veikdamas būtent kaip kito asmens reikalų tvarkytojas³⁴. Su tokia LR CK komentaro autorių nuomone, autorius sutinka tik iš dalies. Neginčytina yra tai, kad svetimų reikalų tvarkymo be pavedimo teorija yra pagrįsta iš romėnų teisės kilusia altruizmo (pagalbos žmogui teorija), kuri

³² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 308.

³³ Ambrašienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis: Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006. P. 263.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 308.

tik pagrindžia prieš tai minėtąją savanoriškumo tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo sąlyga. Santykiams, kai tvarkyti kito asmens reikalus yra pareiga, LR CK normos, reglamentuojančios kito asmens reikalų tvarkymą, taip pat nebus taikomos³⁵.

Ketvirtoji sąlyga. Tvarkant kito asmens reikalus turi būti aiškiai matoma atliekamų veiksmų nauda. Jie turi atitikti asmens, kurio interesais atliekami veiksmai, akivaizdžius arba tikėtinus lūkesčius. Atliekami veiksmai turi būti objektyviai naudingi. Nauda turi būti aiški kiekvienam protingam civilinių santykių dalyviui. Kito asmens reikalai privalo būti tvarkomi taip, kaip tokius veiksmus atliktų pats asmuo, kurio naudai tvarkomi reikalai³⁶.

Kaip minėta, tvarkant kito asmens reikalus gali būti atliekami faktiniai arba juridiniai veiksmai - prievolių, atsirandančių dėl kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo, dalykas. Faktinio pobūdžio veiksmus gali atlikti tiek veiksnūs, tiek ir neveiksnūs asmenys. Daugeliu atvejų faktinius veiksmus reikėtų vertinti kaip juridinius poelgius, o ne kaip sandorius. Juridiniai poelgiai yra veiksnūs arba net ir neveiksnūs asmens veiksmai, kuriais jis nesiekia specialiai sukurti civilinių subjektinių teisių ir pareigų, tačiau dėl jų atliktų veiksmų atsiranda teisiniai padariniai (pvz. turtą arba asmenį išgelbsti nepilnametis). Pažymėtina, kad minėtieji veiksmai neapsiriboja vien turtinių santykių sritimi, jie sukuria prievolę ir tada, kai yra nukreipti į asmeninius neturtinius interesus – sveikatos apsaugą, gyvybės išgelbėjimą ir panašiai³⁷.

Kad prievolė galiotų, jos dalykas turi atitikti tam tikrus reikalavimus³⁸. Vienu iš jų, V.Mikelėnas įvardina apibrėžtumą - prievolės dalykas turi būti pakankamai apibrėžtas³⁹. Kai prievolės dalykas yra ką nors daryti ar ko nors nedaryti, turi būti aiškiai apibrėžti veiksmai, kuriuos skolininkas privalo atlikti arba kuriuos atlikti jam draudžiama⁴⁰. Tai reiškia, kad prievolė galioja tik jeigu įmanoma nustatyti, ką skolininkas privalo padaryti ar nedaryti. Jeigu nėra galimybės nustatyti prievolės dalyko, nėra ir pačios prievolės. Kyla klausimas, ar asmens, tvarkančio kito asmens reikalus jo interesais, prievolės yra pakankamai apibrėžtos? Įstatymas įpareigoja asmenį, tvarkantį kito asmens reikalus, veikti taip, kad tai atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi interesus. Tačiau konkretūs veiksmai įstatymo nėra apibrėžti. Autoriaus nuomone, pareigą veikti kito asmens interesais apibrėžia LR CK 6.229 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta asmens, tvarkančio kito asmens reikalus pareiga veikti rūpestingai ir apdairiai bei atsižvelgti į konkrečias aplinkybes, kuriomis jis veikia. Tai reiškia, kad svetimi reikalai turi būti tvarkomi taip pat rūpestingai kaip ir savo. Taigi, kito asmens reikalų tvarkymo instituto prigimtis

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 308.

³⁶ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006. P. 263.

³⁷ Ten pat. P. 264.

³⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.3 str. 3 d.

³⁹ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 49.

⁴⁰ Ten pat. P. 51.

suponuoja tai, kad įstatymas negali tiksliai apibrėžti ir numatyti konkrečių veikimo kito asmens interesais atvejų. Pareiga veikti kito asmens interesais turi būti vertinama ir apibrėžiama principų veikti apdairiai ir rūpestingai kontekste.

LR CK pateikta prievolės samprata apibrėžia prievolės turinį, t.y. šalių - kreditoriaus ir skolininko teises ir pareigas: „<...> viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą“⁴¹. Taigi, akivaizdu, kad prievolės, atsirandančios dėl kito asmens reikalų tvarkymo, turinys yra kitoks nei kituose teisiniuose santykiuose - čia teisė yra reikalavimo, o pareiga – skolos formos. Tačiau, tai nereiškia, kad asmuo, savanoriškai pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus be pavedimo, neturi jokių įsipareigojimų.

Kaip jau minėta, pradėjus tvarkyti kito asmens reikalus atsiranda kvazisutartinės prievolės, todėl, kaip teigia LR CK komentaro autoriai, asmuo, pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus, nebegali šios veiklos nutraukti⁴². Įstatymas numato, kad „asmuo, pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus, privalo juos tvarkyti tol, kol tas kitas asmuo pats galės rūpintis savo reikalais arba kol bus paskirtas to asmens globėjas, rūpintojas ar turto administratorius, o jei tas asmuo miršta, kol jo įpėdinis perims reikalų tvarkymą“⁴³. Kyla klausimas, kokios teisinės pasekmės kiltų, jeigu kito asmens reikalus tvarkantis asmuo šią veiklą nutrauktų? Įstatyme tokia situacija ir iš to kylantys teisiniai padariniai nėra apibrėžti. Autoriaus nuomone, tvarkant kito asmens reikalus svarbiausia, kad asmuo veiktų teisingai ir to asmens, kurio reikalai yra tvarkomi, interesais. Todėl jei šie tikslai yra įgyvendinti, tai net ir nutraukus veiklą, šalims būtų taikomos iš kito asmens reikalų tvarkymo atsirandančios teisės ir pareigos.

LR CK formuojamas reikalavimas, kad „apie viską, ką yra atlikęs, asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, privalo pastarajam kaip įmanoma greičiau pranešti, kai tai tampa galima, ir pareikšti raštu išsamią gautų pajamų, išlaidų bei nuostolių ataskaitą“⁴⁴. Kaip jau minėta, asmuo pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus, nebegali jų tvarkymo atsisakyti, todėl tiek jo, tiek kito asmens interesai reikalauja, kad kitas asmuo kuo greičiau būtų informuotas, jog jo reikalais rūpinasi kitas žmogus. Įstatymas numato, kad jeigu iki tokio pranešimo atlikti tam tikri veiksmai, kartu su pranešimu turi būti pateikta rašytinė ataskaita, kas atlikta tvarkant kito asmens reikalus: kokių buvę išlaidų, kiek gauta pajamų, kokių turtui padaryta nuostolių ir t.t. Tvarkant kito asmens reikalus gali būti gaunama pajamų, vaisių ir pan. Visą šį turtą asmuo, tvarkantis kito

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.1 str.

⁴² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 309.

⁴³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.229 str. 2 d.

⁴⁴ Ten pat. 6.229 str. 3 d.

asmens reikalus, privalo rūpestingai saugoti ir prižiūrėti, o vėliau pastarajam gražinti⁴⁵. Pareiga imtis priemonių rasti asmenį ir pranešti jam, kad jo reikalai yra tvarkomi taip pat svarbi siekiant sužinoti kito asmens nuomonę dėl jo reikalų tvarkymo – jis tam pritaras ar ne. O atsižvelgiant į pritarimą ar nepritarimą bus sprendžiamas ir sudarytų sandorių galiojimo bei nuostolių ir išlaidų atlyginimo klausimas, kuris šiame darbe bus aptariamas vėliau.

Autoriaus nuomone, ypač yra reikšminga, asmens, tvarkančio kito asmens reikalus pareiga veikti rūpestingai ir apdairiai⁴⁶. Svetimi reikalai turi būti tvarkomi taip pat rūpestingai kaip ir savo. Rūpestingumas ir apdairumas yra neatsiejamas nuo pareigos tvarkyti kito asmens reikalus taip, kad toks reikalų tvarkymas atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus. Tačiau rūpestingumas priklauso nuo konkrečių aplinkybių, todėl įstatymas numato, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi veikti tiek rūpestingai ir apdairiai, kiek yra būtina atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kuriomis jis veikia. Autorius sutinka su LR CK komentaro autoriais, kurie pateikia tokį pavyzdį „pavyzdžiui, gelbėjant kito asmens turtą per gaisrą nereikalaujama aukoti savo gyvybės - reikia elgtis taip, kaip tokiomis pat sąlygomis elgtusi protingas žmogus“⁴⁷. Pažymėtina, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, pažeidęs rūpestingumo reikalavimą, atsako už kitam asmeniui padarytus nuostolius. Išimtis numatyta tik pavojaus atvejais: „jeigu asmuo pradėjo tvarkyti kito asmens reikalus dėl to, kad pastarojo asmeniui ar turtui grėsė realus pavojus, tai toks asmuo už padarytus nuostolius atsako tik esant tyčiai ar dideliam neatsargumui“⁴⁸.

Kaip minėta, kito asmens reikalų tvarkymo atveju, išlieka svarbus nuostolių ir išlaidų atlyginimo klausimas. Nuo romėnų laikų, svetimų reikalų tvarkymas be įgaliojimo buvo grįstas abipusėmis šalių prievolėmis, pagal kurias tiek gestorius privalėjo atsiskaityti *domino negotii* ir perduoti jam viską, ką gavo, tiek *dominus negotii* privalėjo padengti visas gestoriaus turėtas išlaidas⁴⁹. Pagrindinė LR CK įtvirtinta ir iš romėnų teisės perimta taisyklė yra ta, kad pagal šios prievolės turinį asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus be pavidimo, turi teisę reikalauti, kad jam būtų atlyginti dėl reikalų tvarkymo patirti nuostoliai ir visos turėtos naudingos bei būtinos išlaidos išskyrus atvejus, kai asmuo kito asmens reikalus tvarko prieš pastarojo valią tą žinodamas, tokiu atveju, jis pats privalo atlyginti savo veiksmais padarytus nuostolius asmeniui, prieš kurio valią veikė⁵⁰.

---

⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.234 str. 1 d.

⁴⁶ Ten pat. 6.229 str. 4 d.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 309.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.231 str.

⁴⁹ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 252.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.233 str. 1 ir 2 d.

Analizuojant LR CK normas, pastebėtina išskirtinė asmens, kurio atžvilgiu tvarkomi reikalai, valios buvimo reikšmė ir svarba. Kaip jau minėta anksčiau, romėnų teisėje *negotiorum gestio* buvo galimas tik tuo atveju jei neprieštaravo *dominus negotii* valiai (suinteresuotas asmuo neturi būti jų uždraudęs)⁵¹. Įstatyme numatyta taisyklė, kad negalima tvarkyti kito asmens reikalų prieš jo valią, ir tokios taisyklės nesilaikymo padariniai. Ši taisyklė reikalauja, kad asmuo, tvarkydamas kito asmens reikalus sužinojęs, jog šis tokiems veiksams nepritaria, turi nustoti tai daryti. Nepaisydamas nepritarimo ir toliau veikdamas kito asmens interesais, asmuo privalo atlyginti šiam visus padarytus nuostolius neatsižvelgiant į kaltę⁵². Kaip jau minėta, tokiais atvejais asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus prieš šio valią, neturi teisės į patirtų išlaidų atlyginimą.

Tačiau įstatymas numato specialiąją normą, kuri numato prieš tai minėtos taisyklės išimtį: „asmens sutikimas ar nesutikimas, kad jo reikalus tvarkytų kitas asmuo, neturi reikšmės, jeigu be tokio sutikimo visuomenės interesus atitinkanti prievolė ar prievolė išlaikyti kitą asmenį nebūtų laiku įvykdyta arba yra siekiama pašalinti asmens gyvybei gresiantį pavojų“⁵³. Taigi, tam tikrais atvejais leidžiama tvarkyti kito asmens reikalus ir prieš jo valią. LR CK komentaro autoriai pateikia tokį pavyzdį „jeigu asmuo privalo išlaikyti kitą asmenį (pvz., nepilnametį vaiką <...> ir pan.), tačiau šios pareigos nevykdo, išlaikymą gali teikti ir kiti asmenys be skolininko sutikimo ar net jam dėl to prieštaraujant“⁵⁴. Tokią išimtį pateisina viešasis interesas. Suinteresuoto asmens sutikimo taip pat nereikia, jeigu gelbėjama jo gyvybė, pavyzdžiui, įvykus avarijai, o pats asmuo tokio sutikimo ar nesutikimo negali išreikšti, nes yra be sąmonės ar nesuvokia padėties⁵⁵.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai kad, jeigu asmuo tvarko kito asmens reikalus prieš šio valią, visi atliekami veiksmai sukelia teisinius padarinius ne kitam asmeniui, o tvarkančiajam jo reikalus⁵⁶. Autoriaus nuomone, šią nuostatą atspindi civilinėje teisėje įtvirtintas sutarties laisvės principas, kuris reiškia, kad negalima priversti asmens sudaryti sutartį prieš jo valią, o būtinas sutarties elementas savanoriškumas, nesuderinamas su prievarta⁵⁷. Taigi, asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, privalo nustoti tai daryti, kai sužino, jog jo veiksams suinteresuotas asmuo nepritaria, priešingu atveju visi jo atliktų veiksmų padariniai tenka jam pačiam.

⁵¹ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 252.

⁵² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 310.

⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.230 str. 2 d.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 310.

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.230 str. 3 d.

⁵⁷ Ten pat. 6.156 str.

Istatymas numato atvejį, kuomet „Kito asmens reikalų tvarkymo“ skyriaus nuostatos netaikomos. Tariamasis kito asmens reikalų tvarkymas reiškia svetimų reikalų tvarkymą manant, kad tvarkomi savo reikalai⁵⁸. Pavyzdžiui, asmuo suklydęs sumoka už pateiktas prekes, skirtas kitam asmeniui, manydamas, kad jos kirtos jam⁵⁹. Tai kad turi būti veikama ne savo, o kito asmens interesais, t.y. suvokiama, kad tvarkomi ne savo, o svetimi reikalai, prieš tai jau minėta kaip viena iš būtinųjų kito asmens reikalų tvarkymo be pavedimo sąlygų. Minėta nuostata neabejotinai perimta iš romėnų teisės, kurioje gestorius siekis sutvarkyti būtent svetimus reikalus, buvo viena iš *negotiorum gestio* teisiniams santykiams keliamų sąlygų. Romėnų teisėje prievoliniai santykiai neatsirasdavo gestoriui savo reikalus laikant svetimais arba svetimus savais⁶⁰. Minėtu atveju, asmuo gavęs prekes, už kurias sumokėjo kitas asmuo, privalo šiam gražinti sumokėtą sumą. Taigi, tokiu atveju tokiems santykiams taikomos normos, susijusios su nepagrįstu praturtėjimu, kurių nuostatas autorius išsamiai analizuos kitose tyrimo dalyse.

Išsiaiškinus kito asmens reikalų tvarkymo instituto teorinius aspektus, svarbu suprasti šių normų veikimą praktikoje bei atskleisti problemas, su kuriomis susiduria teismai šias normas taikydami.

Kito asmens reikalų tvarkymo instituto analizei ir jo atribojimui nuo kitų teisinių santykių svarbi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis⁶¹ Nr. 3K-3-1615/2002. Bylos esmė tokia, kad V.P. atsakovei G.M. paliko 3000 JAV dolerių, kuriuos ieškovė R.P., būdama V.P. įpėdinė, prašė teismo gražinti jai.

Šioje byloje problema buvo ta, kad teismai nepakankamai analizavo savininko V.P. valios turinį, jo ketinimus, ir šalių V.P. ir G.M. santykius be pakankamo pagrindo kvalifikavo kaip dovanojimą. LR CK 6.465 straipsnio 1 dalis nustato, kad dovanojimo sutartimi viena šalis neatlygintinai perduoda turtą kitai šaliai nuosavybės teise. Kolegija konstatavo, kad dovanojimo atveju sandorio šalies valia yra perleisti turtą kitam asmeniui nuosavybės teise neatlygintinai. Nagrinėjamojoje byloje V.P., palikdamas pinigus atsakovei G.M., nustatė paliktų pinigų administravimą, t.y., kol jis bus ligoninėje - pinigus saugoti, jeigu grįš pasveikęs - gražinti, o jeigu jis mirs, visus pinigus naudoti laidotuvėms, kapo sutvarkymui, paminklo pastatymui ir kapų priežiūrai.

Teisėjų kolegija nurodė, kad tokie santykiai kvalifikuotini ne kaip dovanojimas, o kaip pavedimas (LR CK 6.757 straipsnis), kuris turi būti sistemiškai taikomas su LR CK 6.229 straipsnio 2 dalimi, kuri nustato kito asmens reikalų tvarkymą. LR CK 6.229 straipsnio 2 dalyje,

⁵⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.236 str.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 316.

⁶⁰ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 252.

⁶¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. R. P. v. G. M. P. M., Nr. 3K-3-1615/2002, kat. 44, 38.2, 38.1.

numatyta, kad asmuo, pradėjęs tvarkyti kito asmens reikalus, privalo juos tvarkyti tol, kol tas kitas asmuo pats galės rūpintis savo reikalais arba kol bus paskirtas to asmens globėjas, rūpintojas ar turto administratorius, o jeigu tas asmuo miršta - kol jo įpėdiniai perims reikalų tvarkymą. Byloje buvo nustatyta, kad atsakovė gavo iš savininko specifinio pobūdžio pavedimą tvarkyti jai patikėtus pinigus, t.y. atlikti veiksmus, kurie galimi tik pavedimą davusio subjekto mirties atveju. Vadovaujantis CK 6.229 straipsnio 2 dalimi, ieškovė, kaip įpėdinė, galėjo perimti laidotuvių, kapo sutvarkymo ir priežiūros darbus, bet ji to nedarė. Ji pripažino, kad laidotuvių išlaidas, tame tarpe - kapo sutvarkymui ir paminklo pastatymui - patyrė atsakovė. Todėl teismai padarė išvadą, kad atsakovė V.P. turta - pinigus - įgijo teisėtu pagrindu, t.y. pinigų savininko valia.

Kolegija pažymėjo, kad šiuos ginčo santykius reguliuoja pavedimo ir kito asmens turto tvarkymą nustatančios teisės normos. Pavedimą davusio asmens įpėdinė - ieškovė pageidavo paveldėti pinigus, bet neperėmė pinigų tvarkymo tiems tikslams, kuriems juos paskyrė įgaliotojas. Kadangi atsakovė pinigus įgijo teisėtai, t.y. pavedimo ir reikalų tvarkymo pagrindu, todėl ieškinys dėl minėtos sumos gražinimo buvo atmestas.

2009 m. spalio 23 d. LAT nutartis⁶² svarbi analizuojant kito asmens reikalų tvarkymą, kuomet ji atlieka valstybės ir savivaldybės institucijos, bei išlaidų atlyginimo klausimus. Šios bylos esmė yra tokia, kad ieškovas UAB „Gloksinija“ pateikė ieškinį S.M. dėl skolos priteisimo už automobilio saugojimo paslaugas. Automobilis priverstinai buvo nuvežtas policijos pareigūnų už transporto priemonės palikimo stovėti neleistinoje vietoje pažeidimą. Taigi, atsakovo automobiliu buvo padarytas viešosios teisės pažeidimas, o atsakovas, nesirūpindamas juo, padarė kitiems asmenims išlaidų, susijusių su jo automobilio saugojimu.

LR CK 6.229 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio normos netaikomos valstybės ir savivaldybės institucijų, veikiančių kitų asmenų interesais, veiksmams, jeigu šiuos veiksmus atlikti yra tų institucijų pareiga. Pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau - LR ATPK) 269 straipsnio 7 dalį policijos pareigūnai turėjo teisę nuvežti transporto priemonę nuo tilto Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Taigi, pagal šią įstatymo normą policijos pareigūnai turėjo teisę automobilį nuvežti nuo tilto, tačiau transporto priemonės saugojimas neįėjo į jų, kaip pareigūnų, pareigas. Vien priverstinis automobilio nuvežimas negarantuotų jo išsaugojimo. Tai, kad policijos pareigūnai pagal sutartį perdavė saugoti atsakovo automobilį ieškovui, o šis atliko veiksmus - automobilį saugojo, atitiko LR CK 6.229 straipsnyje nustatytą prievolės atsiradimo

---

⁶² LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 23 d. nutartis c.b. UAB „Gloksinija“ v. S. M., Nr. 3K-3-436/2009, kat. 35.3.6, 35.5.

pagrindą - kito asmens reikalų tvarkymą. Ieškovas automobilį išsaugojo ir tokie jo veiksmai atitiko atsakovo interesus.

Teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovo išlaidos, kurias patyrė veikdamas atsakovo interesais, turi būti atlygintos (LR CK 6.233 straipsnis). Kitoks tuo metu galiojusio įstatyminio reglamentavimo aiškinimas paneigtų automobilio savininko pareigą laikytis Kelių eismo taisyklių bei nepažeisti LR ATPK 124¹ straipsnyje nustatytų reikalavimų ir reikštų, kad viešosios teisės pažeidėjas neatsako už jo padaryto pažeidimo pasekmių, atsiradusių išlaidų forma, šalinimą. Teisinio reglamentavimo aiškinimas, kad viešosios teisės pažeidėjas neprivalo atlyginti atitinkamų išlaidų, prieštarautų ir CK 1.5 straipsnyje įtvirtintam protingumo principui.

Taigi, kito asmens reikalų tvarkymo instituto reglamentavimas LR CK pagrįstas romėnų teisėje suformuluotais bendraisiais principais bei sąlygomis, kurioms esant, tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo, tarp šalių atsiranda tam tikros teisės ir pareigos. Tačiau teismų praktikos analizė parodo, kad minėto instituto normų taikymas, su kuriuo susiduria teismai, neretai kelia šio instituto atribojimo nuo kitų teisinių santykių ir tinkamo normų aiškinimo, problemas.

1.2.2. NEPAGRĮSTAS PRATURTĖJIMAS AR TURTO GAVIMAS

Analizuodamas šį prievolių atsiradimo pagrindą, autorius šiame skyriuje ypač daug dėmesio skirs šio instituto teoriniam reglamentavimui ir iš to kylančioms normų aiškinimo problemoms, gilinsis į LAT išaiškinimus ir minėtų normų taikymo teismų praktikoje problemas.

Nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas (*condictio*) yra vienas iš prievolės atsiradimo pagrindų, kildinamų iš kvazisutarčių (*obligationes quasi ex contractu*), kurių ištakos buvo žinomos Justiniano laikų romėnų teisėje⁶³. Dabartinis šio instituto reglamentavimas numatytas LR CK XI knygos XX skyriuje ir apima 6.237 - 6.242 straipsnius. Įstatyme aptartos dvi skirtingos situacijos: turto gavimas be pagrindo (LR CK 6.237-6.241 straipsniai) ir nepagrįstas praturtėjimas (LR CK 6.242 straipsnis). Kaip teigia LAT, minėto skyriaus normos, yra bendrojo teisės principo „iš neteisės negali atsirasti teisė“ išraiška⁶⁴. LR CK 6.237 ir 6.242 straipsnių normos yra teisinis įrankis (juridinis reikalavimo pagrindas) siekiant susigrąžinti be teisinio pagrindo kito asmens įgytą (turimą) turtą ar išreikalauti dėl nepagrįsto praturtėjimo patirtų nuostolių atlyginimą.

⁶³ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 434.

⁶⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 3 d. nutartis c.b. B.R. v. ADB "RESO Europa", Nr. 3K-3-140/2008, kat. 38, 43.2, 73.2.5.5.

Atkreiptinas dėmesys, kad 1964 m. CK reglamentavo prievoles, atsirandančias dėl turto įgijimo ar sutaupymo be pagrindo. Tuometinis šių prievolių teisinis reglamentavimas buvo siauresnis, ir apėmė tik 512-514 straipsnius. Analizuojamos 1964 m. CK įtvirtintos pareigos gražinti be pagrindo įgytą ar sutaupyta turta, normų esmė ta, kad šios normos numatė asmens, be įstatymu ar sandoriu nustatyto pagrindo įgijusio arba sutaupiusio turta kito sąskaita, pareigą gražinti šį turta natūra arba atlyginti jo vertę, taip pat gražinti pajamas, kurias jis gavo nuo to laiko, kada jis sužinojo apie turto nepagrįstumą; tuo tarpu turta gražinantis asmuo galėjo reikalauti atlyginti būtinas išlaidas be pagrindo įgytam turtui išlaikyti⁶⁵.

Akivaizdu, kad dabartinis nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo instituto teisinis reglamentavimas yra pasikeitęs. Kaip matome, 1964 m. CK „nepagrįstas praturtėjimas“ nebuvo numatytas, taip pat nebuvo įtvirtintas ir bendrasis praturtėjimo ieškinys. Prievolė gražinti turta arba atlyginti jo vertę atsirasdavo tik tada, kai kitas asmuo be teisinio pagrindo įgydavo arba sutaupydavo turta kito sąskaita⁶⁶. Tai yra pažymėjęs ir LAT: „1964 m. CK 512 straipsnis taikomas ne tik tais atvejais, kai asmuo nepagrįstai gauna turta, bet ir tais atvejais, kai nepagrįstas praturtėjimas pasireiškia nepagrįstu sutaupymu (1964 m. CK 512 str. 5 d.)“⁶⁷.

„Nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas suprantamas kaip vienos šalies (skolininko) veiksmis ar kitokiu būdu įgytas turtas arba kitoks praturtėjimas kitos šalies (kreditoriaus) sąskaita nesant teisinio pagrindo“⁶⁸. Iš pažiūros, matyti, kad „nepagrįstas praturtėjimas“ ir „turto gavimas be pagrindo“ yra panašios sąvokos. Tačiau LR CK nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo reglamentavimą, skirtingai nei 1964 m. CK, išskiria į atskirus straipsnius, o tai parodo, kad būtina atskira šių sąvokų sampratos ir požymių analizė, jų atribojimas, kitaip, šių normų taikymas gali tapti problemišku.

LR CK 6.237 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, t.y. pareiga gražinti be pagrindo įgytą turta: „Asmuo, kuris be teisinio pagrindo savo veiksmis ar kitokiu būdu tyčia ar dėl neatsargumo įgijo tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti, privalo visa tai gražinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta <...>“. Analizuojant minėtą nuostatą, iš teisės normos apibrėžimo matome, kad asmuo turta įgyja be teisinio pagrindo. Tai, kad asmuo tokio turto „negalėjo ir neturėjo“ gauti, pagrindžia pats įgyjamo turto teisinio pagrindo nebuvimas. Būtent tai, kad jei nėra teisinio pagrindo (sandorio), tokio turto asmuo negali ir neturi gauti, o jei įgijo tai, privalo visa tai gražinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta. LAT yra pažymėjęs, kad: „svarbus

⁶⁵ 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138. 512-513 str.

⁶⁶ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1976. P. 334.

⁶⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis c.b. S.S. v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus vandenys", Nr. 3K-3-693/2003, kat. 38.2.

⁶⁸ Ambrašenė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis: Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006. P. 267.

praturtėjimo ar turto gavimo būdas - turtas pas kitą asmenį neturi atsirasti įstatymo ar sutarties pagrindu. Jeigu kitas asmuo praturtėja ar turtą gauna pagal įstatymą ar sutartį, toks asmuo negali būti laikomas nepagrįstai praturtėjusiu ar gavusiu turtą be pagrindo. Jeigu sutartis vėliau ir būtų nutraukta, tai šios sutarties nutraukimo pasekmės reglamentuotos CK 6.222 straipsnyje, t. y. taikoma restitucija⁶⁹. Tai reiškia, kad turto įgijimo negalima pateisinti nei konkrečiu teisės aktu, nei sandoriu. Autoriaus nuomone, tai tik pagrindžia šios prievolės kvazisutartiškumą.

Tačiau LR CK numato pareigą gražinti gautą turtą ir kai šis gautas esant tam tikram pagrindui, tačiau vėliau, t.y. perdavus turtą, pagrindas išnyko, išskyrus LR CK 6.241 straipsnyje numatytus turto, kurio išreikalauti negalima, atvejus⁷⁰. Vienoje iš LAT nutarčių teisėjų kolegija taip pat pažymi „kad tokia prievolė atsirastų, turtą praradęs asmuo turi įrodyti, kad šis praradimas neturi teisinio pagrindo, t.y. nei konkrečiu teisės aktu, nei sandoriu remiantis asmuo neturėjo teisės gauti ginčo turto. Prievolė gražinti be teisinio pagrindo gautą turtą gali kilti ir tokiuose santykiuose, kai iš pradžių buvo teisinis pagrindas šį turtą gauti, o vėliau toks pagrindas išnyko“⁷¹. LR CK komentaro autoriai pateikia tokį šios situacijos pavyzdį, kuomet įsiteisėjus teismo sprendimui, įpareigojančiam įvykdyti prievolę, atsakovas sumoka pinigus, tačiau kasacinis teismas panaikina žemesniųjų teismų sprendimus ir ieškinį atmeta. Tokiu atveju ieškovas privalo gražinti atsakovui viską, ką iš jo gavęs, nes išnyko teisinis pagrindas (teismo sprendimas), kuriuo remiantis buvo gauti pinigai⁷².

Svarbu apibrėžti ir „turto“ sąvoką. Kaip nurodo LR CK komentaro autoriai, šiuo atveju „turto“ sąvoką reikia suprasti plačiau, t.y. ne tik kaip daiktus, bet ir kaip turtines teises, pinigus, kitokią materialiąją naudą ar materialiąsias vertybes⁷³. Aiškinant minėtą sąvoką, tokios pat pozicijos laikosi ir LAT⁷⁴.

Tokia situacijai kuomet asmuo be pagrindo įgyja turtą, kurio negali ir neturi gauti, autoriaus nuomone, dažnai praktikoje pasireiškia kaip klaida, suklydimas. LR CK numatytas toks turto gavimo be pagrindo esant klaidai pavyzdys, kuomet asmuo sumoka kitam asmeniui skolą, klaidingai manydamas esąs šiam skolingas⁷⁵. Kitas pavyzdys - vykdydamas kliento mokėjimo pavedimą, bankas klaidingai perveda pinigines lėšas iš kliento sąskaitos ne į asmens, su kuriuo klientas turėjo atsiskaityti už suteiktas paslaugas, sąskaitą, o į pašalinio asmens

⁶⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis c.b. D.J. v. A.D., Nr. 3K-3-593/2008, kat. 42.2, 41, 52.1.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.237 str. 2 d.

⁷¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 20 d. nutartis c.b. J.V. v. K.S., Nr. 3K-3-986/2003, kat. 38.2.

⁷² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 318.

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 22 d. nutartis c.b. BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB „Hansabankas“, Nr. 3K-3-470/2004, kat. 38.2.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.238 str.

sąskaitą⁷⁶. Kaip jau minėta, klaida romėnų teisėje laikyta esmine ir būtina sąlyga pateikiant *condictio indebiti* ieškinį⁷⁷.

Atkreiptinas dėmesys ir į kaltės formą - asmuo turta įgyja tyčia ar dėl neatsargumo. Tyčia laikomas toks asmens elgesys, kais sąmoningai siekiama padaryti žalos arba sąmoningai leidžiama jai atsirasti. Tuo tarpu neatsargiu laikomas toks elgesys, kai asmuo atitinkamomis aplinkybėmis elgiasi nepakankamai apdairiai, rūpestingai, atidžiai. Neatsargumas savo ruožtu skirstomas į didelį neatsargumą ir paprastą neatsargumą. Didelis neatsargumas - tai paprasčiausių atidumo, rūpestingumo taisyklių nepaisymas; paprastas neatsargumas - tai griežtesnių rūpestingumo, atidumo taisyklių pažeidimas⁷⁸. Taigi, teisinio pagrindo nebuvimas ir įgijusio turta asmens kaltė - pasireiškianti tyčia ar neatsargumu, autoriaus nuomone, yra būtinosios sąlygos prievolei, gražinti be pagrindo įgytą turta asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta, atsirasti.

Prievolė gražinti be pagrindo įgytą turta vykdoma natūra, o jei daiktas nėra išlikęs, t.y. jis žuvo ar yra sužalotas, atlyginama pinigais jo tikroji vertė, buvusi turto įgijimo metu⁷⁹. Taigi, bendroji taisyklė yra ta, kad, negalint gražinti to, kas gauta natūra, gražinama pinigine kompensacija. Tačiau turto gražinimas natūra ar pinigines kompensacijos priteisimas tam tikrais atvejais gali prieštarauti sąžiningumo, protingumo ar teisingumo principams. Todėl LR CK 6.240 straipsnio 5 dalyje numatyta minėtosios bendrosios taisyklės išimtis, specialioji norma, pagal kurią būtent teismui numatyta šių principų kontrolė ir kuris savo nuožiūra sprendžia, atsisakyti tenkinti ieškinį, ar ne. Pavyzdžiui, tai kas perduota pagal amoralų sandorį, gali būti atsisakyta priteisti gražinti (*in pari turpitundis causa cessat repetitio* – netinkamas abiejų šalių elgesys atima teisę reikalauti gražinti)⁸⁰.

Analizuojant LR CK 6.237 straipsnio nuostatas, svarbu atskirti sąžiningą ir nesąžiningą turto gavimą, nuo kurio priklausys turta gavusiojo atsakomybės už daikto žūtį klausimas. Sąžiningas, t.y. nežinojęs ir negalėjęs žinoti, kad daiktą gavo be teisinio pagrindo, atsakovas neatsako už atsitiktinę daikto žūtį ne dėl jo kaltės iki tol, kol sužinojo ar turėjo sužinoti, kad turta įgijo be teisinio pagrindo. Iki šio momento jis atsako tik už savo tyčią ar didelį neatsargumą, t.y. turi atlyginti žuvusio daikto vertę, jeigu šitai atsitiko dėl jo kaltės. Tuo tarpu nesąžiningas, žinojęs arba turėjęs žinoti, kad turta įgyja be teisinio pagrindo, atsakovas atsako ir už atsitiktinę daikto žūtį.

⁷⁶ Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002. P. 209.

⁷⁷ Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas. P. 288.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 339.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.237 str. 3 d.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 323.

Nuo to, ar daikto įgijėjas yra sąžiningas, ar ne, priklausys ir LR CK 6.237 straipsnio 4 dalyje numatyti teisiniai padariniai, kai asmuo parduoda be teisinio pagrindo įgytą turtą. Sąžiningas, kaip jau minėta, nežinojęs ir negalėjęs žinoti, kad turtą įgijo be teisinio pagrindo, asmuo, jį pardavęs, turi gražinti tik tą sumą, už kurią turtas buvo parduotas. Tuo tarpu nesąžiningas turto įgijėjas privalo gražinti ne tik gautą sumą, bet ir kainos bei tikrosios kainos vertės skirtumą, jeigu parduoda už mažesnę kainą, nei yra tikroji daikto vertė⁸¹.

LR CK 6.240 straipsnyje reglamentuojami atsiskaitymai gražinant be teisinio pagrindo įgytą turtą taip pat priklauso nuo to, ar be teisinio pagrindo turtą gavęs asmuo yra sąžiningas ar ne. Autorius pastebi, kad minėtame LR CK straipsnyje nėra tiesiogiai apibrėžta sąžiningo be teisinio pagrindo gavusio turtą asmens atsiskaitymų tvarka. Tačiau LR CK 6.237 straipsnyje įtvirtinta pareigos gražinti be pagrindo įgytą turtą bendroji taisyklė suponuoja tai, kad sąžiningas, t.y. asmuo, nežinojęs ir neturėjęs žinoti, kad turtą gavo be teisinio pagrindo, turtą gavęs asmuo privalo gražinti tik gautą daiktą ar gautą sumą. Pažymėtina ir tai, kad sąžiningam turto įgijėjui suteikiama teisė reikalauti atlyginti jo turėtas būtinas išlaidas, be pagrindo įgytam turtui išlaikyti. Atlyginamos tik būtinos išlaidos, t.y. tokios, be kurių daikto vertė būtų sumažėjusi arba jis būtų žuvęs. Analizuojant minėtą normą, nėra aišku, kaip būtų sprendžiamas daikto dėl nebūtinų išlaidų pagerinimo klausimas? Šiai situacijai pagal analogiją turėtų būti taikomos nuomos teisiniams santykiams taikomos LR CK 6.501 straipsnio „daikto pagerinimas“ nuostatos, pagal kurias, pagerinus daiktą be nuomotojo leidimo, pagerinimo vertės atlyginti neprivaloma, todėl jei nuomotojas nesutinka atlyginti jų vertės, nuomininkas gali daiktą pasiimti⁸².

Tuo tarpu nesąžiningas, t.y. gaudamas turtą žinojęs arba turėjęs žinoti neturįs teisės jo gauti, asmuo privalo gražinti ar atlyginti visas pajamas, kurias jis gavo ar turėjo gauti iš turto, bei už be pagrindo įgytą sumą mokėti palūkanas⁸³. Pažymėtina, kad nesąžiningas turto įgijėjas neturi teisės reikalauti atlyginti būtinas išlaidas, susijusias su be pagrindo įgyto turto išlaikymu, nes žinojo arba turėjo žinoti, kad turtą gauna be teisinio pagrindo, todėl jį gavus atsirado jo pareiga gražinti daiktą ieškovui. LR CK 6.237 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad nesąžiningas turto įgijėjas, neužtikrinęs jo priežiūros, turi atlyginti už turto sumažėjimą. Nesąžiningas turto įgijėjas atsako už bet kokius nuostolius, t.y. už bet kokią daikto vertės sumažėjimą, pabloginimą ar trūkumus. Pastebėta, kad minėtoji LR CK 6.240 straipsnio 3 d. atkartoja 6.237 straipsnio 3 dalies nuostatas; toks dvigubas nesąžiningo turto įgijėjo atsakomybės reglamentavimas LR CK nėra pageidaujamas, nes tai gali sukelti teisės normų aiškinimo ir taikymo problemas.

---

⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 320.

⁸² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.501 str. 2-3 d.

⁸³ Ten pat. 6.240 str. 1 d.

Pažymėtina tai, kad jeigu be pagrindo įgytą turtą galima išreikalauti kitokiais pagrindais, pavyzdžiui, taikant nuostolių atlyginimo institutą, restituciją ir panašiai, minėto subinstituto normos nebus netaikomos. Taigi, šio subinstituto normų negalima naudoti kaip priemonės siekiant išvengti kitų normų taikymo.

Išanalizavus be pagrindo įgyto turto subinstitutą reglamentuojančias teisės normas bei teisinę literatūrą, galime sutikti su LAT nutartyje⁸⁴ apibrėžiamomis sąlygomis, kurioms esant, turtas pripažįstamas įgytu be pagrindo:

- asmuo įgyja tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti;
- turtas įgyjamas savo veiksmais ar kitokiu būdu;
- turtas įgyjamas tyčia arba dėl neatsargumo;
- turtas įgytas be teisinio pagrindo arba pagrindas, kuriuo įgytas turtas, išnyksta vėliau.

Siekiant atskirti iš pažiūros tapačias „turto gavimo be pagrindo“ ir „nepagrįsto praturtėjimo“ sąvokas, autorius, lygindamas su anksčiau aptartu turto gavimo be pagrindo subinstitutu, analizuos skiriamuosius nepagrįsto praturtėjimo požymius.

LR CK 6.242 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad „be teisinio pagrindo nesažiningai praturtėjęs kito asmens sąskaita asmuo privalo atlyginti pastarajam tokio dydžio nuostolius, koks yra nepagrįstas praturtėjimas“⁸⁵. Ši nuostata iš esmės atkartoja anksčiau minėtąją Pomponijaus suformuluotą principą, kad „niekas negali praturtėti kito asmens sąskaita“⁸⁶. Pažymėtina, kad išieškoma suma gali būti sumažinta, jeigu praturtėjimas sumažėjo dėl priežasčių, už kurias praturtėjęs asmuo neatsako⁸⁷.

Kaip teigia LR CK komentaro autoriai, nepagrįsto praturtėjimo atveju atsakovas gauna ne daiktą - jo praturtėjimas paprastai pasireiškia nepagrįstu sutaupymu ar kitokiu naudos gavimu⁸⁸. LAT nutartyse⁸⁹ taip pat yra pažymėjęs, kad atsakovo praturtėjimas gali pasireikšti tiek tiesioginės turtinės naudos gavimu, tiek atsakovo turto sutaupymu. Kaip jau minėta, turto gavimo be pagrindo atveju, turtas suprantamas plačiau, ne tik kaip daiktai, bet ir kaip turtinės teisės, pinigai, kitos materialinės vertybės. Tuo tarpu nepagrįstas praturtėjimas - tai ne tik tam

⁸⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 9 d. nutartis c.b. UAB „Gelvora“ v. UAB „Staura“, Nr. 3K-3-351/2009, kat. 43.2.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.242 str. 1 d.

⁸⁶ Johnston D., Zimmermann R. The comparative law of Unjustified enrichment. Cambridge, U.K.; New York: Cambridge University Press, 2002. P. 3.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.240 str. 2 d.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 325.

⁸⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 4 d. nutartis c.b. J.Vaitiekus. v. B.M.Ulbikienė., Nr. 3K-3-318/2002, kat. 25.8.2, 38.2; LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 9 d. nutartis c.b. Z.M. v. I.K., Nr. 3K-3-80/2005, kat. 43.2.

tikro turto įgijimas, bet ir sutaupymas kito asmens sąskaita. Tai reiškia, kad nepagrįstas praturtėjimas yra platesnė sąvoka nei turto gavimas be pagrindo.

Analizuojant LR CK 6.242 straipsnyje apibrėžtą nepagrįsto praturtėjimo nuostatą, matome, kad kaip ir be pagrindo įgyto turto atveju, nepagrįstas praturtėjimas negali būti pateisinamas, t.y. tokiam praturtėjimui nėra teisinio pagrindo (teisės akto, sandorio). Tačiau, autorius nori atkreipti dėmesį į vieną iš LAT nutarčių, kurioje teisėjų kolegija kiek plačiau interpretavo nepagrįsto praturtėjimo be teisinio pagrindo sampratą. Teisėjų kolegija konstatavo, kad „LR CK 6.242 straipsnio taikymo esmė yra ta, kad prielaidas konstatuoti nepagrįstą, nesąžiningą praturtėjimą kito asmens sąskaita ir atitinkamai prievolę atlyginti nuostolius asmeniui, kurio sąskaita praturtėta, sukuria ne faktas, kad išnyko teisinis turto įgijimo pagrindas, kaip būtų CK 6.237 straipsnio taikymo atveju, bet aplinkybė, kad asmuo be teisinio pagrindo sutaupo ar gauna kitokios tiesioginės turtinės naudos. Nepagrįstu praturtėjimu be teisinio pagrindo laikoma ne tik atvejis, kai absoliučiai nėra teisinio pagrindo ir, nepaisant to, asmuo nepagrįstai, nesąžiningai gauna tiesioginės turtinės naudos, bet ir toks atvejis, kai asmuo turi teisinį pagrindą reikalauti ir gauti atitinkamą materialųjį turtą ar lėšas, tačiau jų gauna daugiau nei turėtų pagal teisinį pagrindą, t. y. teismo patvirtintą kreditoriaus reikalavimą. Tokiu atveju suma, gauta didesnė, negu ta, kuri priklauso pagal teisinį pagrindą, laikoma gauta be teisinio pagrindo, t. y. nepagrįstu, nesąžiningu praturtėjimu“⁹⁰. Autorius iš dalies sutinka su šiuo LAT teisėjų kolegijos išaiškinimu, kurį pagrindžia bendrieji teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai. Tačiau įstatymų leidėjo suformuluota imperatyvi nuostata, nurodanti, kad nepagrįstas praturtėjimas neturi turėti teisinio pagrindo, kelia šios normos aiškinimo problemas.

Kaip teigia LR CK komentaro autoriai, nepagrįsto praturtėjimo atveju, atsakovas turi būti praturtėjęs dėl ieškovo veiksmų. Kaip jau minėta, atsakovo praturtėjimas gali pasireikšti tiek tiesioginės turtinės naudos (pajamų, pelno) gavimu, tiek atsakovo turto sutaupymu (pavyzdžiui, įgyjama nuosavybės ar kitokia daiktinė teisė į daiktą, sutaupomos išlaidos, panaikinama skola ir pan.)⁹¹. Atitinkamai atsakovo praturtėjimą atitinkantis ieškovo turto sumažėjimas, taip pat galintis pasireikšti tiek tiesioginiu ieškovo turto sumažėjimu, tiek atitinkamu pajamų negavimu, t.y. atsakovas turi būti praturtėjęs ieškovo sąskaita. Tarp ieškovo turto sumažėjimo ir atsakovo praturtėjimo turi būti priežastinis ryšys. Priežastinio ryšio konstatavimui pakanka nustatyti kito asmens teisių pažeidimo ir dėl to atsiradusio asmens praturtėjimo ryšį. Taigi, jeigu buvo pažeistos kito asmens teisės ir dėl to pažeidėjo turtinė padėtis pagerėjo, konstatotinas priežastinis ryšys ir taikytina minėtoji norma. Pažymėtina, kad nėra būtina, kad pažeidėjo

⁹⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 26 d. nutartis c.b. VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Okstea“, Nr. 3K-3-166/2008, kat. 44.5.2.17, 126.5.

⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 325.

praturtėjimas tiksliai atitiktų nukentėjusiojo turto sumažėjimą, kadangi nepagrįsto praturtėjimo instituto, skirtingai nei žalos atlyginimo instituto, tikslas yra ne kompensuoti nukentėjusiojo turtinius praradimus, o pašalinti pažeidėjo nepagrįstą praturtėjimą⁹².

Atkreiptinas dėmesys, kad kai praturtėta ne ieškovo sąskaita arba dėl vieno asmens praturtėjimo niekas nepatyrė nuostolių ar praturtėta atsitiktinai dėl to, kad ieškovas veikė savo rizika, ieškinyms negali būti tenkinamas⁹³. Šalis, kurios turtas sumažėjo, neturi būti prisiėmusi nuostolių atsiradimo rizikos. LR CK 6.242 straipsnio 3 dalis numato atvejus, kai šalis elgiasi neapdairiai, neatidžiai ir dėl to patiria nuostolių, o kita šalis dėl to praturtėja. Praturtėjimas nelaikomas nepagrįstu ir nesąžiningu, jeigu jis atsirado dėl tokio prievolės įvykdymo, kai nuostolių patyrusi prievolės šalis dėl savo pačios kaltės nesugebėjo įgyvendinti savo teisių taip, kad būtų išvengta nuostolių, ir kitas asmuo praturtėjo dėl nuostolių patyrusios šalies veiksmų, kuriuos ši atliko išimtinai savo interesais ir savo rizika⁹⁴. Su šios nuostatos taikymu susiduriama ir LAT praktikoje⁹⁵. LR CK komentaro autoriai kaip pavyzdį nurodo tokias situacijas, kai pavyzdžiui, pirkėjas nusiperka daiktą, kurio vertė yra mažesnė, nei sumokėta; verslininkas, gerai neištyręs rinkos, perka didelį kiekį prekių, tikėdamasis jas sėkmingai perparduoti didesne kaina, tačiau dėl rinkos pokyčių prekių kaina ar paklausa sumažėja ir jis priverstas perparduoti jas mažesne, nei pirkto, kaina ir panašiai⁹⁶. Taigi, praturtėjimas tokiais atvejais nelaikomas nepagrįstu, nes jis atsirado dėl kaltės nuostolių patyrusios šalies, kuri turi juos prisiimti pati.

Tiek nepagrįsto praturtėjimo, tiek turto gavimo be pagrindo subinstitutui būdingas subsidiarumas - jis taikomas tik kai kiti civilinės teisės gynybos būdai negalimi arba neduoda norimo rezultato. Taigi, jeigu atsakovo nepagrįstai gautą naudą galima išieškoti naudojant sutarčių, deliktinės atsakomybės ar daiktinės teisės numatytus gynybos būdus, minėtoji nepagrįsto praturtėjimo norma nebus taikoma. Su šios nuostatos taikymo problema susiduria ir LAT, kuris vienoje iš nutarčių⁹⁷ yra pažymėjęs, kad nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas negali būti taikomas dėl to, jog kasatorius turi galimybę ginti savo pažeistas teises kitais gynybos būdais. Šioje byloje kasatorius, aplenkdamas sutarčių, deliktų, daiktinės teisės nustatytus gynybos būdus, iš karto prašė apginti jo pažeistas teises pagal nepagrįsto praturtėjimo institutą, kuris yra subsidiaraus taikymo ir negali būti taikomas siekiant išvengti kitų civilinės

---

⁹² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 325.

⁹³ Ten pat.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.242 str. 3 d.

⁹⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. UAB „Estinos arka“ v. UAB „Lelija“ ir kt., Nr. 3K-3-543/2006, kat. 52.1, 21.5; LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 8 d. nutartis c.b. AB „Smiltynės perkėla“ v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ ir kt., Nr. 3K-3-202/2007, kat. 35.4.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 327.

⁹⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 12 d. nutartis c.b. UAB „Rolvika“ v. BUAB „LVS“ ir kt., Nr. 3K-3-90/2010, kat. 43.2.

teisės normų nustatytų gynybos būdų taikymo. Lietuvos teisėje laikomasi vadinamojo *non cumul* principo - asmuo neturi pasirinkimo teisės, kokį reikšti ieškinį. Pavyzdžiui, jeigu šalis sieja sutartiniai santykiai, pažeistas teisės reikia ginti remiantis sutarčių teisės normomis; jeigu yra deliktas, turi būti reiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, bet ne dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo; jeigu pažeistos teisės gali būti apgintos daiktinės teisės normų pagrindu, ieškinys dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo taip pat negali būti reiškiamas. Tik tuo atveju, jeigu sutarčių, deliktų ar daiktinės teisės normos neužtikrina teisingo bylos išsprendimo, papildomai (subsidiariai) gali būti taikomas nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje kasatorius, reikšdamas reikalavimą atsakovui dėl šio nepagrįsto praturtėjimo, pasirinko netinkamą savo teisių gynimo būdą. Kai kasatorius nepasinaudojo galimybe ginti pažeistas teises sutarčių ir (ar) deliktų teisės normų nustatytais būdais, jis, remiantis *non cumul* principu, negali reikšti ieškinio dėl nepagrįsto praturtėjimo.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad „ieškinys dėl nepagrįsto praturtėjimo nuo ieškinio išreikalauti be pagrindo įgytą turtą skiriasi tuo, kad nepagrįstas atsakovo praturtėjimas ir ieškovo turto sumažėjimas turi egzistuoti pareiškiant ieškinį. Jeigu, nagrinėjant bylą, nebėra atsakovo nepagrįsto praturtėjimo ar ieškovo turto sumažėjimo, tai nėra pagrindo tenkinti ieškinį. Be to, nepagrįsto praturtėjimo atveju atsakovas privalo grąžinti tik tokią sumą, kokia jis praturtėjo arba kokia sumažėjo ieškovo turtas“⁹⁸. Tuo tarpu be pagrindo įgyto turto atveju, net ir grąžinus be pagrindo įgytą turtą ar daiktą ieškovui, ieškinio pagrindu gali būti jo reikalavimas grąžinti iš nesąžiningo turto įgijėjo sumokėti palūkanas, bei grąžinti visas iš turto gautas pajamas ir vaisius.

LAT daugelyje nutarčių⁹⁹ yra suformulavęs nepagrįsto praturtėjimo prielaidas, t.y. sąlygas, kurios yra būtinos nepagrįsto praturtėjimo teisiniams santykiams atsirasti:

- konkretaus įstatymo ar sandorio, iš kurių atsiranda prievolė, nebuvimas;
- kreditorių veiksmai, kuriais skolininkas gavo turtą ar jį pagerino, yra teisėti;
- turto negalima išreikalauti kitais civilinių teisių gynybos būdais (taikant restituciją, vindikaciją);
- kreditorius atliko veiksmus išimtinai savo interesais ir savo rizika.

Taigi, sistemiškai išanalizavus „turto gavimo be pagrindo“ ir „nepagrįsto praturtėjimo“ subinstitutus reglamentuojančias LR CK nuostatas, teisinę literatūrą bei teismų praktiką, galime

⁹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 15 d. nutartis c.b. D.L. v. AB „Rytų skirstomieji tinklai“, Nr. 3K-3-192/2006, kat. 43.2.

⁹⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 22 d. nutartis c.b. E.Č. A.S. E.J. ir kt. v. Kauno m. savivaldybė, Nr. 3K-3-140/2006, kat. 43.2; LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 16 d. nutartis c.b. K.V.T. v. I.T, Nr. 3K-3-111/2009, kat. 30.4.1, 43.2; LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 29 d. nutartis c.b. V.S. v. V.T, Nr. 3K-3-253/2009, kat. 43.2, 106.1, 114.5; LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 12 d. nutartis UAB „Rolvika“ v. BUAB „LVS“ ir kt., Nr. 3K-3-90/2010, kat. 43.2.

išskirti sąlygas, kurioms esant, bus taikoma prievolė - pareiga gražinti be pagrindo įgytą turtą ar nepagrįstą praturtėjimą:

- asmuo įgyja turto arba praturtėja be teisinio pagrindo arba vėliau šis pagrindas išnyksta;
- asmuo įgyja turto arba praturtėja kito asmens sąskaita;
- asmens įgyto turto ar praturtėjimo negalima išreikalauti kitais civilinių teisių gynybos būdais.

Išanalizavus nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo, kaip vieno iš prievolės atsiradimo pagrindų, įstatyminį instituto reglamentavimą, susidūrime su atskirų „be pagrindo įgyto turto“ ir „nepagrįsto praturtėjimo“ subinstitutų požymių atskyrimo ir jų normų aiškinimo problema. Tai pagrindžia ir LAT praktikoje pasitaikančios minėtų normų taikymo problemos. Galima teigti, kad tikslus ir visapusiškas nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo instituto normų suvokimas, aiškinimas ir taikymas įmanomas tik kartu analizuojant LAT išaiškinimus ir konkrečias bylose kylančias šio instituto normų taikymo problemas.

1.2.3. LOŠIMAS IR LAŽYBOS

LR CK XXI skyriuje „Lošimas ir lažybos“ reglamentuojami santykiai, susiję su lošimais ir lažybomis. Tai naujas civilinės teisės institutas, atsiradęs dėl loterijos ir azartinių lošimų paplitimo bei dėl nelegalių azartinių lošimų populiarumo, kurio 1964 m. CK nereglementavo.

Dabartiniame CK 6.243 straipsnyje įtvirtinta imperatyvi nuostata, kad „lošimo ir lažybų pagrindu jokios prievolės neatsiranda, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus“. Kaip nurodyta LR CK, su lošimu ir lažybomis susiję reikalavimai teisme taip pat neginami, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus¹⁰⁰. Taigi, jeigu lošimas ir lažybos organizuoti nesivadovaujant įstatymu, jokių teisinių prievolių neatsiranda ir jokie reikalavimai neginami. Teisinėje literatūroje ši nuostata aiškinama tuo, kad lošimas ir lažybos grindžiami atsitiktinumu, todėl, siekiant apsaugoti asmenų turtinius interesus, šiai sričiai negalioja bendrasis civilinės teisės principas „leidžiama viskas, kas nedraudžiama“, o šiuo atveju galioja priešingas principas - „leidžiama tik tai, kas aiškiai numatyta įstatyme“¹⁰¹.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.243 str. 1 d.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 326.

Minėtos LR CK nuostatos patvirtinamos ir 2008 m. rugsėjo 29 d. LAT nutartyje¹⁰² Nr. 3K-3-423/2008. Šioje byloje ieškovė Z. R. K. prašė teismo priteisti 25 000 Lt neturtinę žalą iš atsakovės O.M. Ieškovė paaiškino, kad atsakovė, pažeisdama leidimo vykdyti statybos darbus reikalavimus, nutiesė per jos sklypą fekalinės kanalizacijos ir vandentiekio vamzdynus. Ieškovė to nežinojo, ir, norėdama parduoti sklypą, susilažino su būsimu pirkėju iš 5000 Lt, kad sklype jokių vamzdžių nėra, tačiau vėliau paaiškėjo, kad vamzdžiai sklype yra, ir dėl to ieškovė prarado 5000 Lt. Taip pat prarado ir patį pirkėją, nes jis atsisakė pirkti sklypą. Dėl tokių atsakovės veiksmų ieškovė patyrė dvasinius išgyvenimus ir nepatogumus, sušlubavo sveikata, t. y. patyrė neturtinę žalą. Kadangi ieškovė nepateikė jokių rašytinių įrodymų, kad ji buvo susilažinusi su koku nors asmeniu, kad jos sklype nėra vamzdynų, ir kad paaiškėjus priešingai - ieškovė dėl to tam asmeniui sumokėjo 5000 Lt, pirmosios instancijos teismas į šiuos ieškovės argumentus neatsižvelgė ir ieškinį tenkino tik iš dalies. Kasacinis teismas pirmosios instancijos teismo sprendimo nepakeitė.

Šiuo metu Lietuvoje galioja 2001 m. gegužės 17 d. priimtas Azartinių lošimų įstatymas¹⁰³, kurio paskirtis, kaip numatyta įstatyme, - nustatyti azartinių lošimų organizavimo sąlygas ir tvarką Lietuvos Respublikoje.

Minėto įstatymo 2 straipsnyje pateiktas azartinio lošimo apibrėžimas: „tai toks žaidimas arba abipusės lažybos pagal nustatytą reglamentą, kurių dalyviai, siekdami piniginio laimėjimo, savo noru rizikuoja netekti įmokėtos sumos, o laimėjimą arba pralaimėjimą lemia atsitiktinumas, kokio nors įvykio arba sporto varžybų rezultatas“¹⁰⁴. Šiame įstatyme apibrėžiamos ir azartinių lošimų rūšys: lošimas automatu, bingas, stalo lošimai (ruletė, lošimas kortomis arba kauliukais), totalizatorius, lažybos¹⁰⁵. Minėtos nuostatos analizė leidžia teigti, kad azartiniai lošimai yra skirstomi į dvi grupes: lošimus plačiaja šio žodžio prasme ir lažybas. Lažybos tai – abipusės lažybos dėl įvykio baigties, pagrįstos spėjimu, kai laimėjimo dydis priklauso nuo lošėjo įmokėtos sumos ir lažybų tarpininko iš anksto nustatyto lažybų santykio koeficiento¹⁰⁶; tai dviejų ar daugiau susiginčijusių asmenų savo teiginių teisingumo garantavimas koku daiktu ar pinigais¹⁰⁷. Taigi, pastebėtina, kad LR CK normose įtvirtinti žodžiai „lošimas“ ir „lažybos“ minėtame įstatyme apibrėžiami kaip azartiniai lošimai plačiaja prasme.

¹⁰² LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. Z.R.K. v. O.M., Nr. 3K-3-423/2008, kat. 44.2.4.2, 114.11.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 43-1495.

¹⁰⁴ Ten pat. 2 str. 1 d.

¹⁰⁵ Ten pat. 3 str.

¹⁰⁶ Ten pat. 3 str. 5 d.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas.

Pažymėtina tai, kad Lietuvoje leidžiami tik minėtieji LR Azartinių lošimų įstatymo 3 straipsnyje apibrėžti azartiniai lošimai, o kiti šiame įstatyme nenumatyti azartiniai lošimai yra už įstatymo ribų, todėl jų pagrindu prievolės neatsiranda.

Tokiais atvejais, kai pagal įstatymus lošimas ar lažybos draudžiamos, laimėjusi šalis negali reikalauti sumokėti sutartą sumą, o pralaimėjusi šalis negali sumokėtos sumos išreikalauti¹⁰⁸. Taigi, pralaimėjusi šalis savanoriškai laimėjusiai šaliai sumokėtos sutartos sumos negali išreikalauti, nes veikė priešingai įstatymui. Tačiau LR CK numato šios taisyklės išimtį, kuria siekiama apginti pralaimėjusią šalį, būtent nepilnametį, ar asmenį, prieš kuri buvo imtasi neteisėtų veiksmų. „Pralaimėjusi šalis turi teisę išreikalauti sumokėtą sumą, jeigu ši šalis yra nepilnametis arba prieš ją buvo panaudota prievarta, grasinimas, apgaulė ar kitokie nesąžiningi veiksmai“¹⁰⁹. Šią nuostatą pagrindžia tai, kad tik pilnametystės sulaukęs asmuo įgyja civilinį veiksnumą, t.y teisę savarankiškai ir visa apimtimi įgyti ir įgyvendinti savo teises ir prisiimti pareigas bei savarankiškai už jas atsakyti¹¹⁰. Tuo tarpu asmuo, kurio atžvilgiu buvo panaudota prievarta, grasinimas, apgaulė ir kitokie nesąžiningi veiksmai, negali išreikšti tikrosios valios, todėl toks asmuo įstatymo turi būti neabejotinai ginamas, priešingu atveju, tai prieštarautų bendriesiems teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams.

Taigi, apibendrinant, galima teigti, kad su lošimu ir lažybomis susiję reikalavimai teisme būtų ginami, jeigu:

- prievolės dėl lošimo ar lažybų ar kitų žaidimų atsirado įstatymų nustatyta tvarka arba;
- prieš pralaimėjusį asmenį buvo panaudota prievarta, grasinimas, apgaulė, nesąžiningi veiksmai arba šalis buvo nepilnametis.

Atskirai nuo lošimo ir lažybų, LR CK 6.244 straipsnyje reglamentuojami loterijos ir kitokių žaidimų, grindžiamų rizika ar atsitiktinumu teisiniai padariniai. „Loterijos ar kitokių žaidimų, grindžiamų rizika ar atsitiktinumu, pagrindu prievolės atsiranda tik tuo atveju, jeigu loterija ar kitokie žaidimai buvo organizuoti ir įvyko įstatymų nustatyta tvarka“¹¹¹.

2003 m. liepos 1 d. priimtas Loterijų įstatymas¹¹², kuris reglamentuoja loterijų organizavimo Lietuvos Respublikoje sąlygas ir tvarką, užtikrina loterijų organizatorių įsipareigojimų žaidėjams vykdymą bei žaidėjų ir loterijų organizatorių teisių apsaugą.

Minėtame įstatyme apibrėžta loterijos sąvoka: „tai žaidimas pagal nustatytas taisykles,

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.243 str. 2 d.

¹⁰⁹ Ten pat. 6.243 str. 3 d.

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002 P. 25.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.244 str. 1 d.

¹¹² Lietuvos Respublikos loterijų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3341.

kai žaidėjai pagal nusipirktus bilietus lošia piniginius arba daiktinius laimėjimus¹¹³. Įstatyme išskiriamos loterijų rūšys: didžioji ir mažoji loterija, skaitmeninė, momentinė, klasikinė, sportinė, tiesioginio ryšio kompiuterinė loterija, netiesioginio, telefoninio ir internetinio ryšių loterijos¹¹⁴. Pažymėtina, kad minėtas įstatymas netaikomas tokiems renginiams, kurių metu asmuo, įsigijęs tam tikrą prekę arba paslaugą, gali laimėti papildomą prizą.

2003 m. gruodžio 9 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 1550 „Dėl didžiųjų ir mažųjų loterijų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, kuriuo nustatė licencijų, kurios suteikia teisę organizuoti didžiąsias ir mažąsias loterijas, išdavimo, patikslinimo, galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo, galiojimo panaikinimo sąlygas ir tvarką, taip pat licencijų turėtojų teises ir pareigas¹¹⁵.

Taipogi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 739 „Dėl valstybinės lošimų priežiūros komisijos įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“ įsteigė specialią valstybės instituciją - Valstybinę lošimų priežiūros komisiją, kuri prižiūri ir kontroliuoja azartinių lošimų, didžiųjų loterijų veiklos organizavimą, užtikrina lošimo bei loterijų organizatorių, lošėjų ir žaidėjų interesų bei teisių apsaugą ir atlieka kitas funkcijas¹¹⁶.

Pažymėtina tai, kad, jeigu loterija ar kitokie žaidimai buvo organizuoti ir įvyko nesilaikant minėtų ir kitų įstatymų, iš loterijos ar žaidimų atsirandantiems reikalavimams taikomi LR CK 6.237 ir 6.242 straipsniai¹¹⁷. Taigi, skirtingai nei lošimo ar lažybų atveju, loterijos ar kitokių žaidimų organizavimas ir įvykdymas sukelia teisinius padarinius tiek tada, kai organizuota įstatymo nustatyta tvarka, tiek tada, kai tai daryta ne įstatymo nustatyta tvarka. Tais atvejais, kai loterija ar žaidimas organizuotas ne įstatymo nustatyta tvarka (neteisėtai), asmuo gali išsireikalauti sumokėtus pinigus taikant nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo instituto nuostatas.

Jeigu loterija ar kitoks žaidimas organizuojami įstatymų nustatyta tvarka, tai jų organizatoriaus ir dalyvio sutartimi laikomas loterijos ar žaidimo bilietas, kvitas ar kitoks dokumentas, nurodytas loterijos ar kitokio žaidimo taisyklėse, kurias tvirtina loterijos ar žaidimo organizatorius¹¹⁸. Vienoje iš nutarčių¹¹⁹ specialioji teisėjų kolegija pažymėjo, kad dalyviui išduota lažybų kortelė taip pat laikoma organizatoriaus ir dalyvio sutartimi, patvirtinančia

¹¹³ Lietuvos Respublikos loterijų įstatymo 2 str. 3 d. // Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3341.

¹¹⁴ Ten pat. 3 str.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1550 „Dėl didžiųjų ir mažųjų loterijų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 116-5264.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 739 „Dėl valstybinės lošimų priežiūros komisijos įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 53-1875; Valstybinės lošimų priežiūros komisijos interneto svetainė// <http://www.vlpk.lt/lt/>; prisijungimo laikas: 2011-01-30.

¹¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.244 str. 1 d.

¹¹⁸ Ten pat. 6.244 str. 2 d.

¹¹⁹ LAT CBS ir LVAT specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis „Dėl ginčo dėl Valstybinės lošimų priežiūros komisijos sprendimo panaikinimo rūšinio teisingumo“ kat. 94.5.

pastarojo dalyvavimą lažybose. Taisyklėse turi būti nurodyta loterijos ar kitokio žaidimo laikas, laimėtojo nustatymo tvarka, laimėjimo dydis ir jo išmokėjimo tvarka. Kadangi šios taisyklės laikomos standartinėmis sutarties sąlygomis, dalyviams turi būti sudarytos sąlygos viešai su jomis susipažinti.

LR CK numato nuostatą, kuri numato loterijos ar kitokio žaidimo organizatoriaus, atsisakiusio surengti juos nurodytu laiku atsakomybę. „Jeigu loterijos ar kitokio žaidimo organizatorius atsisako juos surengti nurodytu laiku, tai loterijos ar kitokio žaidimo dalyviai turi teisę reikalauti iš organizatoriaus atlyginti dėl loterijos ar kitokio žaidimo panaikinimo ar surengimo termino perkėlimo patirtus realius nuostolius“¹²⁰. LR CK komentaro autoriai, kaip pavyzdį, kuomet dalyviai turi teisę į patirtų tiesioginių nuostolių atlyginimą, pateikia tokias situacijas: pavyzdžiui, jeigu pirktas loterijos bilietas, būtina grąžinti sumokėtą sumą, atlyginti kelionės į nurodytą loterijos ar žaidimo vietą išlaidas ir panašiai¹²¹.

Asmenims, kurie pagal loterijos ar kitokio žaidimo taisykles pripažįstami laimėtojais, organizatorius privalo išmokėti taisyklėse nustatyto dydžio ir formos (pinigais arba natūra) laimėjimą. Laimėjimas turi būti išmokėtas per taisyklėse nurodytą terminą, o jeigu toks terminas nenurodytas, - per mėnesį nuo loterijos ar kitokio žaidimo rezultatų nustatymo. Jeigu šios pareigos loterijos ar kitokio žaidimo organizatorius neįvykdo, laimėtojas turi teisę reikalauti iš organizatoriaus išmokėti laimėjimą bei atlyginti nuostolius¹²².

Apibendrinat, galime išskirti sekančias loterijų ir kitų žaidimų organizatorių pareigas:

- pareiga viešai paskelbti taisykles, jose nurodant žaidimo laiką, laimėtojo nustatymo tvarką, laimėjimo dydį ir jo išmokėjimo tvarką;
- pareiga loteriją ar kitokį žaidimą surengti nurodytu laiku ir pagal taisykles;
- pareiga vadovaujantis minėtomis taisyklėmis, paskelbti nugalėtoją ir išmokėti jam nustatyto dydžio ir formos (pinigais arba natūra) laimėjimą;
- pareiga laimėjimą išmokėti per taisyklėse nurodytą terminą, o jei toks terminas nenurodytas, - per vieną mėnesį nuo loterijos ar kitokio žaidimo rezultatų nustatymo;
- esant dalyvių reikalavimui, pareiga atlyginti dėl loterijos ar kitokio žaidimo panaikinimo ar surengimo termino perkėlimo patirtus realius nuostolius;
- laimėtojui pareikalavus, pareiga atlyginti patirtus nuostolius dėl neišmokėto laimėjimo.

Taigi, išanalizavus LR CK XXI skyriaus nuostatas, reglamentuojančias lošimą ir lažybas, galime atskirti skiriamuosius lošimo ir lažybų bei loterijos ir kitų žaidimų, kurie

¹²⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.244 str. 3 d.

¹²¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 332.

¹²² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.244 str. 4 d.

grindžiami rizika ar atsitiktinumu, požymius. Pagrindinis minėtų subinstitūtų skirtumas yra tas, kad lošimo ir lažybų pagrindu prievolės atsiranda tik tuo atveju, jei jos organizuotos vadovaujantis įstatymu, o tuo tarpu loterija ir kiti žaidimai, kurie grindžiami rizika ar atsitiktinumu, sukelia teisinius padarinius, t.y. jų pagrindu atsiranda prievolės, tiek kai jie organizuoti įstatymo nustatyta tvarka, tiek tada, kai šitai daryta ne įstatymo nustatyta tvarka.

2. NEPAGRĮSTO PRATURTĖJIMO AR TURTO GAVIMO IR KITŲ KITAIS PAGRINDAIS ATsirandančių PRIEVOLIŲ LIETUVOS CIVILINĖJE TEISĖJE LYGINAMIEJI ASPEKTAI

Kaip jau minėta, nagrinėjamos LR CK šeštos knygos III dalyje įtvirtintos kitais pagrindais atsirandančios prievolės: kito asmens reikalų tvarkymas, nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas, lošimas ir lažybos, kildinamos iš kvazisutarčių, kurioms būdingas teisėtumas, sandorių formos reikalavimų netaikymas, bei subsidiarumas – šių institutų normos taikomos tik tada, kai ginčo negalima išspręsti taikant sutartines ar deliktines prievoles reglamentuojančias normas¹²³. Tai bendrieji kitais pagrindais atsirandančių prievolių požymiai. Tačiau kyla klausimas, kokie požymiai skiria kitais pagrindais atsirandančias prievoles viena nuo kitos? Kuo nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas skiriasi nuo kitų kitais pagrindais atsirandančių prievolių?

Kaip jau minėta, prievolė yra dviejų asmenų civilinis teisinis santykis, kurio šalys kreditorius ir skolininkas, yra siejamos tarpusavio teisių ir pareigų. Autoriaus nuomone, kitais pagrindais atsirandančių prievolių atskyrimas į atskiras grupes, t.y. rūšis, pagal teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp šalių bei skolininko pareigos vykdymo pobūdį, atskleis minėtoms prievolėms būdingus požymius, o taip pat šis prievolių atskyrimas gali būti reikšmingas sprendžiant prievolės įvykdymo tinkamumą.

Prievolių teisės vadovėlyje¹²⁴ pagal teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp šalių prievolės skirstomos į vienašales ir dvišales prievoles. Kaip teigia V.Mikelėnas, vienašalės prievolės yra tada, kai kreditorius turi tik reikalavimo teisę ir neturi pareigos skolininkui, o šis turi tik pareigą ir neturi reikalavimo teisės; tai toks atvejis, kai viena šalis turi tik teises, o kita - tik pareigas. Tuo tarpu dvišalės prievolės yra tada, kai kiekviena šalis turi ir teises, ir pareigas, t.y. kartu yra ir kreditorius, ir skolininkas¹²⁵.

Ankstesnė tyrimo analizė parodė, kad nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutą sudaro „turto gavimo be pagrindo“ ir „nepagrįsto praturtėjimo“ subinstitutai. Tai skirtingos situacijos, todėl, siekiant atskleisti teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp šalių, jas tikslinga nagrinėti atskirai. Be teisinio pagrindo įgijusiam turtą asmeniui atsiranda prievolė - pareiga gražinti be pagrindo įgytą turtą asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta. Jei be pagrindo įgijęs turtą asmuo buvo nesąžiningas, t.y. žinojo arba turėjo žinoti, kad turtą įgijo be teisinio pagrindo,

¹²³ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 63.

¹²⁴ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kiti. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2006. P. 26.

¹²⁵ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 63.

jis taip pat privalo už gautą sumą mokėti palūkanas, gražinti visas iš turto gautas pajamas ir vaisius bei atlyginti atsitiktinai žuvusio daikto vertę - t.y. atsakyti už bet kokius nuostolius. Kita vertus, sąžiningas turo igijėjas turi teisę reikalauti iš asmens, kurio sąskaita šis turtas buvo įgytas, kad būtų atlygintos jo turėtos būtinos išlaidos be pagrindo įgytam turtui išlaikyti. Taigi, apžvelgus teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp šalių, galime pastebėti, kad prievolių priskyrimas vienašalėms arba dvišalėms priklauso nuo to, ar be pagrindo igijęs turtą asmuo yra sąžiningas ar nesąžiningas. Kuomet turto igijėjas yra sąžiningas, tarp šalių atsiranda dvišalės prievolės, kuomet nesąžiningas - vienašalės.

Prievolės, atsirandančios iš nepagrįsto praturtėjimo esmė yra ta, kad asmuo, nepagrįstai praturtėjęs kito asmens sąskaita, turi pareigą gražinti nepagrįstą praturtėjimą asmeniui, kuriam šis priklauso. Atitinkamai asmuo, kurio sąskaita šis turtas buvo įgytas - turi teisę reikalauti, kad būtų visa tai jam gražinta. Taigi, esant nepagrįstam praturtėjimui tarp šalių visuomet atsiranda vienašalės prievolės.

Analizuojant prievolių, atsirandančių tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo, turinį, galime pastebėti, kad abi šalys, tiek asmuo tvarkantis kito asmens reikalus, tiek asmuo, kurio reikalai yra tvarkomi, turi ir teises, ir pareigas. Asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, turi pareigą juos rūpestingai ir apdairiai tvarkyti tol, kol kitas asmuo pats galės rūpintis savo reikalais; tvarkyti reikalus taip, kad tai atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi interesus; informuoti asmenį apie jo reikalų tvarkymą, gražinti dėl to gautą turtą, įskaitant vaisius ir pajamas. Kita vertus, asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus, įgyja teisę reikalauti, kad būtų atlyginti nuostoliai ir turėtos išlaidos, kurias jis patyrė tvarkydamas kito asmens reikalus, o asmuo, kurio reikalai buvo tvarkomi, privalo tuos nuostolius atlyginti, apmokėti išlaidas, o jei pastarojo reikalų tvarkymas davė teigiamų rezultatų - sumokėti atlyginimą. Taigi, akivaizdu, kad tvarkant kito asmens reikalus be pavedimo, tarp šalių atsiranda dvišalės prievolės.

Nagrinėjant iš lošimo ir lažybų kylančių prievolių turinį, svarbu akcentuoti tai, kad pagal LR CK, lošimų ir lažybų pagrindu jokios prievolės neatsiranda, nebent, lošimas ir lažybos organizuoti remiantis įstatymu¹²⁶. Todėl tik tuo atveju, jei lošimas ir lažybos nėra draudžiamos įstatymo, laimėjusioji ir pralaimėjusioji šalys gali būti siejamos tarpusavio teisių ir pareigų. Tuomet, laimėjusioji šalis turi teisę reikalauti iš pralaimėjusios šalies sumokėti jai sutartą sumą, ir atitinkamai, pralaimėjusi šalis turi pareigą tą sumą sumokėti laimėjusiajam. Taigi, lošimo ir lažybų atveju, laimėjusioji šalis turi tik reikalavimo teisę, o pralaimėjusioji - pareigą šį reikalavimą įvykdyti, todėl šalis sieja vienašalės prievolės.

Loterijos ir kitų žaidimų, grindžiamų rizika ir atsitiktinumu, pagrindu atsirandančiose prievolėse, kaip ir lošimo ir lažybų atveju, šalys, t.y. loterijos ar kitokio žaidimo organizatorius ir

---

¹²⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262. 6.243 str. 1 d.

dalyvis, siejamos vienašalių prievolių. Organizatorius turi pareigą - viešai paskelbti taisykles, jose nurodant žaidimo laiką, laimėtojo nustatymo tvarką, laimėjimo dydį bei jo išmokėjimo tvarką, bei laiku išmokėti laimėjusiam laimėjimą, tuo tarpu žaidimo dalyvis - turi teisę reikalauti iš organizatoriaus atlyginti dėl loterijos ar kitokio žaidimo panaikinimo ar surengimo termino perkėlimo patirtus nuostolius, o laimėjus loteriją ar žaidimą ir laiku neišmokėjęs laimėjimo - reikalauti iš organizatoriaus atlyginti dėl to patirtus nuostolius.

Prancūzų teisininkas *Rene Demogue* XX amžiaus pradžioje, atsižvelgiant į skolininko pareigos arba jos vykdymo pobūdį, vadinamąjį intensyvumą (pranc. *l'intensite de l'obligation*), prievoles klasifikavo į tris rūšis¹²⁷:

- prievolės pasiekti tam tikrą rezultatą (pranc. *obligations de resultat*);
- prievolės užtikrinti tam tikrą apdairumo, uolumo, atidumo, rūpestingumo laipsnį (pranc. *obligations de moyens*);
- prievolės ką nors garantuoti (pranc. *obligations de garantie*).

Šiandien šią prievolių klasifikaciją pripažįsta daugelio valstybių civilinės teisės doktrina, taip pat, toks prievolių klasifikavimas pripažįstamas ir Unidroit tarptautinių komercinių sutarčių principų 5.4 straipsnyje¹²⁸. Neabejotinai, ši prievolių klasifikacija reikšminga analizuojant kitais pagrindais atsirandančių prievolių skiriamuosius požymius.

Nagrinėjant prievoles, atsirandančias dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, galime pastebėti, kad prievolės esmę sudaro be pagrindo įgijusio turtą ar nepagrįstai praturtėjusio asmens pareiga gražinti šį turtą ar nepagrįstą praturtėjimą asmeniui, kuriam šis priklauso. Kaip teigia V. Mikelėnas, visų prievolių ką nors perduoti ir prievolių ko nors nedaryti tikslas yra pasiekti tam tikrą rezultatą¹²⁹. Todėl, esant nepagrįstam praturtėjimui ar turto gavimui, autoriaus nuomone, svarbiausias yra rezultatas, t.y. be pagrindo įgyto turto ar nepagrįsto praturtėjimo gražinimas asmeniui, kuriam jis priklauso. Bendrasis principas, teigiantis, kad „niekas negali nepagrįstai praturtėti kito asmens sąskaita“¹³⁰, reiškia tai, kad be pagrindo įgyto turto ar nepagrįsto praturtėjimo atveju, atsiranda prievolė gražinti šį turtą jam priklausančiam asmeniui, tuo užtikrinant asmens nuosavybės teisės gynimo principą. Todėl, autoriaus nuomone, prievolės, atsiradusios dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, bus priskiriamos prievolėms, kurių tikslas yra ne tik pasiekti tam tikrą rezultatą - gražinti be pagrindo įgytą turtą ar nepagrįstą praturtėjimą, bet ir tai garantuoti.

---

¹²⁷ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 70.

¹²⁸ Ten pat.

¹²⁹ Ten pat. P. 71.

¹³⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003. P. 325.

Autorius pastebi, kad kitaip nei prieš tai aptartuoju nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo atveju, esant kito asmens reikalų tvarkymui, įstatyme nustatytas kito asmens reikalus tvarkančio asmens pareigos veikti rūpestingai standartas. Kaip jau minėta, viena iš rūšių yra išskirtos prievolės, kuriomis siekiama užtikrinti tam tikrą apdairumo, uolumo, atidumo, rūpestingumo laipsnį. Prievolė užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį yra tokia, kurią skolininkas privalo vykdyti jam priimtinausiomis priemonėmis ir užtikrindamas maksimalų rūpestingumo ir atidumo laipsnį, tačiau jis neprivalo garantuoti pasiekęs tam tikrą rezultatą¹³¹. Tai, kad asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus privalo veikti rūpestingai, pagrindžia ir LR CK 6.233 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kuri teigia, kad tvarkant kito asmens reikalus, asmuo turi teisę į išlaidų atlyginimą tik tuo atveju, jeigu kito asmens reikalai tvarkyti teisingai, rūpestingai ir atitiko pastarojo interesus. Ši įstatymo nuostata taip pat pažymi, kad tvarkant kito asmens reikalus asmuo teisę į išlaidų atlyginimą turi, nepriklausomai nuo to ar toks reikalų tvarkymas davė laukiamų rezultatų. Taigi, autoriaus nuomone, kito asmens reikalų tvarkymo atveju atsiradusios prievolės, kuomet kito asmens reikalus tvarkantis asmuo turi veikti rūpestingai ir apdairiai, ir svarbiausia - veikti, taip, kad tai atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus, bus priskiriamos prievolėms, kuriomis siekiama užtikrinti tam tikrą atidumo, rūpestingumo laipsnį.

Kaip jau minėta, lošimo ir lažybų ir kitų žaidimų, grindžiamų rizika ir atsitiktinumumu, atvejais, šalys siejamos tarpusavio teisių ir pareigų tik tuomet, kai minėti žaidimai organizuojami remiantis įstatymais. Taigi, lošimų ir lažybų pagrindu atsiradusios prievolės esmė ta, kad pralaimėjusioji šalis turi pareigą sumokėti laimėjusiajam sutartą ar laimėtą sumą. Atitinkamai, loterijos ir kitų žaidimų, grindžiamų rizika ir atsitiktinumumu atveju, organizatorius, vadovaujantis loterijos ar žaidimo taisyklėmis - privalo laimėjusiajam išmokėti laimėjimą. Kaip pažymi V.Mikelėnas, prie prievolių ką nors garantuoti, priskiriamos ir prievolės, kuriomis sumokama tam tikra suma, o ši pareiga atsiranda pagal įstatymą arba sutartį¹³². Kaip jau minėta, laimėjimo išmokėjimo pagrindu šalių sutartimi laikomas loterijos ar žaidimo bilietas, kvitas, lažybų kortelė ir pan. Prievolė garantuoti pasižymi didžiausiu pareigos įvykdymo privalomumu, t.y. vadinamuoju didžiausiu vykdymo intensyvumu. Skolininkas faktiškai neturi galimybių pateisinti prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą, jeigu pagal sutartį ar įstatymą jis garantavo ją įvykdysias¹³³. Taigi, akivaizdu, kad esant lošimo ar lažybų pagrindu atsiradusiai prievolei – išmokėti laimėjimą ar sutartą sumą laimėjusiajam asmeniui, tokia prievolė bus priskiriama prievolių, kuria siekiama garantuoti, rūšiai.

---

¹³¹ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 72.

¹³² Ten pat.

¹³³ Ten pat. P. 73

Analizuojant kitais pagrindais atsirandančių prievolių skiriamuosius požymius, autorius nori atkreipti dėmesį į objektyvumo ir subjektyvumo aspektus, kurie padeda atskirti nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, kito asmens reikalų tvarkymo bei lošimo ir lažybų institutų požymius.

Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo atveju, svarbus galutinis objektyvus rezultatas: jeigu turtas gaunamas be teisinio pagrindo, atsiranda prievolė jį grąžinti. Akivaizdu, kad esant nepagrįstam praturtėjimui ar turto gavimui nėra svarbus valios arba subjektyvumo aspektas, nes nėra reikšminga, asmuo ketino turtą gauti be teisinio pagrindo ar šis gautas atsitiktinai. Taigi, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo instituto normos taikomos visais atvejais, nepriklausomai nuo to, ar turtas be teisinio pagrindo yra gautas dėl jį gavusio asmens valinių veiksmų, ar atsitiktinai, t.y. nesant jo valios. Visa tai pagrindžia, kad nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutui būdingas objektyvumo aspektas.

Tuo tarpu kito asmens reikalų tvarkymo institutui būdingas subjektyvumo aspektas – asmuo savanoriškai, vedamas moralinės pareigos ar vidinių įsitikinimų ir supratimo, nori, ketina tvarkyti kito asmens reikalus šio interesais, suvokdamas, kad tvarkomi ne savo, o kito asmens reikalai. Taigi, kito asmens reikalų tvarkymas, neabejotinai priklauso nuo reikalus tvarkančiojo asmens valios, o kaip tik tai ir lemia šios prievolės subjektyvumą.

Lyginat nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo ir kito asmens reikalų tvarkymo institutus, svarbu pažymėti, kad teisinėje literatūroje *negotiorum gestio* atveju, intencija, t.y. tikslas, ketinimas padėti asmeniui, kurio atžvilgiu yra tvarkomi reikalai, yra laikomas esmine *negotiorum gestio* sąlyga, ir požymiu, skiriančiu jį nuo nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo tuo, kad nepagrįstai praturtėjęs asmuo paprastai tikslo (praturtėti kito asmens sąskaita) neturi¹³⁴. Autoriaus nuomone, šis minėtų institutų skirtumas kaip tik ir pagrindžia prieš tai aptartus prievolių objektyvumo ir subjektyvumo aspektus.

Kaip jau minėta lošimas ir lažybos bei loterija ir kiti žaidimai, grindžiami rizika ir atsitiktinumu, todėl akivaizdu, kad pats laimėjimo faktas, kuomet lošimą, lažybas ar loteriją, laimėjusioji šalis gali reikalauti jai sumokėti laimėtą sumą, nepriklauso nuo dalyvio, todėl šiam institutui būdingas objektyvumo aspektas.

Taigi, turto gavimo be pagrindo atveju prievolių priskyrimas vienašalėms arba dvišalėms priklauso nuo to, ar be pagrindo įgijęs turtą asmuo yra sąžiningas ar nesąžiningas.

---

¹³⁴ David. R., Egawa H., Graveson R., ir kt. International Encyclopedia of Comparative Law. Volume X. Restitution - Unjust enrichment and Negotiorum gestio. Volume X. The Hague, Boston, London: Mohr, Tübingen ad Martinus Nijhoff publishers, 1984. 53 psl.// http://books.google.com/books?id=5t09qB5zOtMC&pg=SA17PA1&dq=David+R.+International+Encyclopedia+of+Comparative+Law.+Volume+X&hl=lt&ei=mAmOTa31EYabOrqFqewN&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC0Q6AEwAQ#v=onepage&q=David%20R.%20International%20Encyclopedia%20of%20Comparative%20Law.%20Volume%20X&f=false; prisijungimo laikas: 2011-01-05.

Kuomet turto įgijėjas yra sąžiningas, tarp šalių atsiranda dvišalės prievolės, kuomet nesąžiningas - vienašalės. Esant nepagrįstam praturtėjimui tarp šalių visuomet atsiranda vienašalės prievolės. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas pasižymi objektyvumo požymiais. Tuo tarpu kito asmens reikalų tvarkymo institutui būdingas subjektyvumo aspektas, o šalis tarpusavyje sieja dvišalės prievolės. Lošimo ir lažybų atveju, pagal teisių ir pareigų pasiskirstymą tarp šalių, atsiradusios prievolės priskiriamos vienašalėms prievolėms, pasižyminčiomis objektyvumo požymiais.

Išanalizavus kitais pagrindais atsirandančias prievoles, atsižvelgiant į skolininko pareigos arba jos vykdymo pobūdį, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo atveju atsiradusios prievolės yra priskiriamos tiek prievolių rūšiai, kuriomis siekiama pasiekti tam tikrą rezultatą, - t.y. gražinti be pagrindo įgytą turtą ar nepagrįstą praturtėjimą asmeniui, kuriam šis priklauso, tiek prievolių rūšiai, kuriomis siekiama tai garantuoti. Tuo tarpu kito asmens reikalų tvarkymo pagrindu atsiradusi asmens prievolė tvarkyti kito asmens reikalus rūpestingai ir pastarojo interesais, pagrindžia, šios prievolės tikslą - užtikrinti tam tikrą apdairumo, uolumo, atidumo, rūpestingumo laipsnį. Esant lošimo ar lažybų pagrindu atsiradusi prievolė – išmokėti laimėjimą ar sutartą sumą laimėjusiajam asmeniui, neabejotinai, bus priskiriama prievolių, kuria siekiama garantuoti, rūšiai.

3. KITAIŠ PAGRINDAIS ATSIRANDANČIŲ PRIEVOLIŲ UŽSIENIO VALSTYBIŲ CIVILINĖJE TEISĖJE APŽVALGA

Šioje tyrimo dalyje autorius apžvelgs kitais pagrindais atsirandančių prievolių reglamentavimo, bendrosios ir kontinentinės teisės sistemos šalyse, ypatumus. Tikėtina, kad ne visos valstybės, formuodamos moderniąją civilinę teisę rėmėsi romėnų teisėje susiformavusiomis idėjomis, todėl tikslinga panagrinėti įvairioms teisės sistemoms priklausančių valstybių, tokių kaip: Anglija, Vokietija, Kinija, kitais pagrindais atsirandančių prievolių, t.y. kvazisutarčių, reglamentavimo šiose valstybėse ypatumus bei skirtumus tarp jų.

3.1. ANGLIJA

Kalbant apie svetimų reikalų tvarkymą, kaip vieną iš kitais pagrindais atsirandančių prievolių, svarbu pažymėti, kad bendrosios teisės sistemai priskiriama Anglija, skirtingai nei daugelis kitų valstybių, nepripažįsta *negotiorum gestio* doktrinos, kaip sudedamosios privatinės teisės dalies¹³⁵. Anglų kalba neturi savito apibrėžimo, apibūdinančio prievolės, kurios atsiranda tvarkant kito asmens reikalus. Šiai dienai, *negotiorum gestio* doktrina Anglijos teisės mokslinėje literatūroje apibrėžiama kaip „*Benevolent Intervention in Another's Affairs*“ (geranoriškas įsikišimas į kito reikalus), o gestorius vadinamas „*Intervener*“ (besikišantis į kito asmens reikalus asmuo)¹³⁶.

Garsus vokiečių teisininkas *R.Zimmermann* taip pat pažymi, kad Anglijos teisė neturi *negotiorum gestio* doktrinos ir jai būdingų bruožų, o tai atspindi tradicinį anglų individualizmo ir santūrumo mentalitetą¹³⁷. Svetimų reikalų tvarkymo doktrina, visų pirma, yra laikoma kaip pernelyg apribojanti kitų asmenų autonomiją, o nepageidaujamas gestorius yra dažnai paniekiamai vadinamas kaip per daug įkyrus, mėgstantis visur kištis žmogus. „*Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti*“¹³⁸ (kištis į svetimo asmens reikalus yra nusižengimas): šis Pomponijaus posakis gerai paaiškina ir apibendrina tokį požiūrį. Tačiau, kaip žinome, romėnams toks požiūris buvo priimtinas tik iš dalies. Laisvė buvo vienas iš pagrindinių principų, įkvepiančių Romos teisininkus, taigi jų privatinė teisė iš esmės atskleidė individualizmo

¹³⁵ Christian von Bar. *Benevolent Intervention in Another's Affairs*. Principles of European Law. Study group on a European Civil Code. Berne: Sellier. European Law Publishers, 2006. P. 55.

¹³⁶ Ten pat. P. 53.

¹³⁷ Zimmermann R. *The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition*. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 435.

¹³⁸ Ten pat.

bruožus¹³⁹. Romėnų teisėje individualizmas buvo ne jų socialinis idealas, bet priešingai, jie jautė pareigą padėti savo draugams paskolindami jiems pinigų, laiduodami ar tiesiog patardami.

Taigi, skirtingai nei romėnų teisė, bendrosios teisės sistemos valstybės, tame tarpe ir Anglija, nepripažįsta *negotiorum gestio* doktrinos dėl minėto individualizmo tačiau pateisina ją „agency of necessity“¹⁴⁰ (būtinybės veiksnys) doktrina, pagal kurią skubios pagalbos atvejais, asmuo gali suteikti naudingą pagalbą kitam be pastarojo reikalavimo tai padaryti, ir gauti už tai kompensaciją.

Kitaip nei „kito asmens reikalų tvarkymas“, nepagrįsto praturtėjimo idėja, kildinama iš kvazisutarčių, Anglijos teisėje buvo aiškiai pripažinta ir visuomet siejama su restitucija¹⁴¹. Bendrosios teisės sistemos bei kitų užsienio valstybių teisėje nepagrįstam praturtėjimui ar turto gavimui apibūdinti vartojama viena sąvoka „nepagrįstas praturtėjimas“ (angl. „unjust enrichment“ arba „unjustified enrichment“).

Nepagrįsto praturtėjimo principas pirmą kartą buvo pripažintas Lordų Rūmams priėmus sprendimus *Lipkin Gorman (a firm) v. Karpnale Ltd. (1991)*, vėliau - *Woolwich Equitable Building Society v. Inland Revenue Commissioners (1993)* byloje, kuriose nepagrįsto praturtėjimo principas buvo pripažintas besiformuojančios Anglijos teisės dalimi; taip pat buvo teigiama, kad egzistuoja teisės sritis, vadinama restitucija (*law of restitution*), kuri skirta užtikrinti nepagrįsto praturtėjimo gražinimą¹⁴². Anglijoje, kaip ir kitose bendrosios teisės šalyse, nepagrįstas praturtėjimas apibrėžiamas kaip atvejis, kuomet vienai šaliai nepagrįstai praturtėjus kito asmens sąskaita, taikoma restitucija.

Bendrosios teisės sistemos valstybėse, tame tarpe ir Anglijoje, yra nustatyti nepagrįstumo faktoriai „unjust factor“, kuriais remiantis gali būti nustatytas nepagrįsto praturtėjimo faktas. Taigi, ieškovas, norėdamas įrodyti nepagrįstą praturtėjimą, privalo nurodyti vieną iš šių Anglijos teisėje pripažintų nepagrįstumo faktorių: faktinę klaidą, teisinę klaidą, prievartą, neteisėtą įtaką, nesąžiningumą, nedėmesingumą, neatidumą ir kita¹⁴³. Tuo tarpu kontinentinės teisės valstybėse minėti nepagrįstumo faktoriai nėra vertinami; čia yra svarbus teisinio pagrindo nebuvimo faktas.

Restitucija apibrėžiama kaip turto gražinimas savininkui, kuris turi teisę jį valdyti. Jei vienas asmuo be teisinio pagrindo gavo turtą ar pinigų sumą, jam atsiranda prievolė gražinti jį teisėtam savininkui, tam, kad nebūtų laikomas nepagrįstai praturtėjusiu ar gavusiu nepagrįstą

¹³⁹ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 435.

¹⁴⁰ Ten pat. P. 449.

¹⁴¹ Christian von Bar. Benevolent Intervention in Another's Affairs. Principles of European Law. Study group on a European Civil Code. Berne: Sellier. European Law Publishers, 2006. P. 56.

¹⁴² G. Virgo. The principles of the law of restitution. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 7, 14.

¹⁴³ Enciklopedija „Wikipedia“// http://en.wikipedia.org/wiki/Unjust_enrichment#Was_the_enrichment_unjust.3F; Prisijungimo laikas: 2011-01-16.

naudą. Ši prievolė egzistuoja tuomet, kai, pavyzdžiui, prekės ar pinigai buvo perduodami per prievartą ar dėl suklydimo arba kai sandoris pripažįstamas negaliojančiu dėl jo neteisėtumo, formalumų trūkumų, ar dėl kitų priežasčių, arba kuomet asmuo, paėmęs turtą įgijo naudos atlikdamas nepateisinamus veiksmus¹⁴⁴. Taigi, esant nepagrįstam praturtėjimui, Anglijos teisėje visuomet taikoma restitucija, įtvirtinanti kompensacinius mechanizmus tiems atvejams, kai vienas asmuo kitam asmeniui sumoka pinigus ar sukuria kitokio pobūdžio naudą, kurią pasilikti jis neturi teisinio pagrindo¹⁴⁵.

Kaip teigiama teisės doktrinoje, restitucijos teisė iš viso remiasi trimis principais: jau minėtuju nepagrįsto praturtėjimo gražinimo, naudos iš teisės pažeidėjo atėmimo, bei vindikacijos teisės, siekiant užtikrinti teisę į nuosavybę, principais. Pažymėtina, kad kiekvienu iš minėtų principų atžvilgiu taikomos restitucinės pažeistų teisių gynimo priemonės (*restitutional remedies*)¹⁴⁶. Taigi, prie restitucinių reikalavimų Anglijos teisėje priskiriami ir kondiciniai reikalavimai, ir vindikaciniai reikalavimai, ir reikalavimai priteisti iš atsakovo naudą, kurią jis gavo atlikęs teisės deliktinius veiksmus ieškovo atžvilgiu, nors ieškovas nuostolių ir nepatyrė¹⁴⁷.

Restitucinės priemonės, atsižvelgiant į tai, kokio pobūdžio teises jos gina, skirstomos į daiktines restitucines priemones (*proprietary remedies*) ir asmenines restitucines priemones (*personal remedies*). Dauguma restitucinių priemonių veikia *in personam*, t.y. kuomet atsakovas privalo sumokėti ieškovui atitinkamą pinigų sumą, tačiau tam tikrais atvejais restitucinės priemonės gali būti taikomos *in rem*, kuomet ieškovas reikalauja priteisti iš atsakovo jam nuosavybės teise priklausantį turtą. Pažymėtina, kad Anglijos teismų praktikoje pasitaiko pavyzdžių, kuomet esant nepagrįstam praturtėjimui buvo taikomos daiktinės restitucinės priemonės¹⁴⁸. Ši problema kyla todėl, kad, Anglijos teisėje restitucijos ir nuosavybės teisės riba nėra aiškiai nubrėžta, dėl to kyla diskusijų, ar reikalavimai, pagrįsti nuosavybės teise, yra grindžiami nepagrįsto praturtėjimo idėja ar tiesiog reiškia ieškovo nuosavybės teisių vindikavimą¹⁴⁹.

Taigi, skirtingai nei romėnų teisėje, bendrosios teisės sistemos valstybės, tame tarpe ir Anglija, nepripažįsta *negotiorum gestio* doktrinos, dėl jiems būdingo santūrumo ir individualizmo mentaliteto, tačiau skubios pagalbos atvejais („*agency of necessity*“ doctrine)

---

¹⁴⁴ Jonathan Law B.A., Elizabeth A., Martin MA. A dictionary of law. Oxford: Oxford University Press, 2009. P. 476-477.

¹⁴⁵ Beatson J., Scharge E. Cases, materials and texts on unjustified enrichment. Oxford: Hart, 2003. P. 1.

¹⁴⁶ Virgo G. The principles of the law of restitution. Oxford : Oxford University Press, 2006. P. 7, 14.

¹⁴⁷ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės. Monografija. Vilnius: Justitia, 2009. P. 147.

¹⁴⁸ Enciklopedija „Wikipedia“// http://en.wikipedia.org/wiki/Unjust_enrichment#Was_the_enrichment_unjust.3F; Prisijungimo laikas: 2011-01-16.

¹⁴⁹ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės. Monografija. Vilnius: Justitia, 2009. P. 147.

asmuo gali suteikti naudingą pagalbą kitam be pastarojo reikalavimo tai padaryti, ir kaip numatyta kontinentinės teisės sistemos valstybėse - gauti už tai kompensaciją.

Tuo tarpu nepagrįstas praturtėjimas Anglijos teisėje yra akivaizdžiai pripažįstamas ir yra laikomas neatsiejama restitucijos dalimi. Esant nepagrįsto praturtėjimo atvejui visada bus taikoma restitucija. Be minėtojo atvejo, ji taip pat gali būti taikoma siekiant atimti naudą iš teisės pažeidėjo bei pateikus vindikacinį ieškinį dėl nuosavybės teisės susigrąžinimo, o tai parodo, kad Anglijos teisėje tarp restitucijos ir nuosavybės teisės nėra aiškios ribos.

3.2. VOKIETIJA

Formuojant svetimų asmenų tvarkymo institutą Vokietijos civilinės teisės sistemoje, Vokietijos teisininkai, vadovavosi romėnų teisės laikais susiformavusia, jau anksčiau aptarta, altruizmo teorija. Garsus Vokietijos teisininkas *Kohler* taip pat plėtojo pagalbos žmogui teoriją (*Theorie der Menschenhilfe*), kurios pavyzdžiu laikyta savanoriška gestorius pagalba kitam asmeniui ar rūpinimasis pastarojo daiktais ir reikalais¹⁵⁰. Vokietijos civilinėje teisėje *negotiorum gestio* buvo inkorporuotas į 1900 m. sausio 1 dieną įsigaliojusį Vokietijos civilinį kodeksą (*Bürgerliches Gesetzbuch*)¹⁵¹ (toliau - Vokietijos CK).

Pažymėtina tai, kad Vokietijos teisėje *negotiorum gestio* yra tiesiogiai susijęs su *mandatum*. Abu institutai turi daug bendra. Esant *negotiorum gestio* ar *mandatum* teisiniams santykiams, asmuo (mandatarijus/gestorius) tvarko kito asmens (mandatoriaus/asmens, kurio interesais veikiama) reikalus. Kaip ir mandate, svetimų reikalų, kuriais gestorius gali rūpintis, sritis yra labai plati; kaip numatyta ir LR CK jie gali būti tiek faktinės, tiek teisinės kilmės.

Pagrindinis skirtumas tarp *mandatum* ir *negotiorum gestio* institutų yra tas, kad pagal vieną iš jų prievoliniai santykiai atsiranda iš sutarties, pagal kitą – iš įstatymo (*ex lege*). Teisės ir pareigos ryšys tarp gestorius ir asmens, kurio interesais veikiama, nėra pagrįstas jokių susitarimu, o atsiranda vien tik iš *negotiorum gestio* fakto. Taigi, *negotiorum gestio* yra grindžiamas atitinkamais abiejų šalių norais, ketinimais, tikslais ir intencija¹⁵². Šia koncepcija vadovaujamosi ir šiuolaikinėje Vokietijos teisės doktrinoje.

¹⁵⁰ David, R., Egawa H., Graveson R., ir kt. International Encyclopedia of Comparative Law. Volume X. Restitution - Unjust enrichment and Negotiorum gestio. Volume X. The Hague, Boston, London: Mohr, Tübingen ad Martinus Nijhoff publishers, 1984. P. 13 psl.// http://books.google.com/books?id=5t09qB5zOtMC&pg=SA17PA1&dq=David+R.+International+Encyclopedia+of+Comparative+Law.+Volume+X&hl=lt&ei=mAmOTa3IEYabOrqFqewN&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC0Q6AEwAQ#v=onepage&q=David%20R.%20International%20Encyclopedia%20of%20Comparative%20Law.%20Volume%20X&f=false; prisijungimo laikas: 2011-01-16.

¹⁵¹ Vokietijos civilinio kodeksas// http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000G95; prisijungimo laikas: 2010-09-03.

¹⁵² Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 434.

Akivaizdu, kad *negotiorum gestio* ir *mandatum* institutų teisinis reglamentavimas Vokietijos civilinėje teisėje yra artimas ir tarpusavyje susijęs. Nors Vokietijos CK šie institutai yra išskirti į atskirus skyrius, svarbus ypatumas yra tas, kad, *negotiorum gestio* normos taikomos tiek, kiek neapima *mandatum* institutas. Šis probleminis institutų reglamentavimas tarp Vokietijos akademikų sukėlė nemažai neigiamų vertinimų ir diskusijų.

Negotiorum gestio institutas seka iškart po *mandatum* ir yra reglamentuojamas Vokietijos CK 677-687 straipsniuose (*Geschäftsführung ohne Auftrag*). Kaip ir LR CK, Vokietijos CK įvardinama pagrindinė gestorius pareiga - tvarkyti kito asmens reikalus taip, kad atitiktų asmens, kurio reikalai tvarkomi, interesus, atsižvelgiant į pastarojo valią¹⁵³. Taigi, veikimas kito asmens interesais reiškia, ne tik tai, kad atliekami kitam asmeniui naudingi veiksmai, bet ir suvokiama, kad tvarkomi ne savo, o svetimi reikalai. Tokie atvejai, kai tariamai yra tvarkomi svetimi reikalai, Vokiečių teisės doktrinoje vadinami „nešvariu“ svetimų reikalų tvarkymu („*impure*“ *case of management*)¹⁵⁴. Šio principo nesilaikymo teisinės pasekmės pažymėtos Vokietijos CK 687 straipsnyje, kuris numato, kad „svetimų reikalų tvarkymo nuostatos nėra taikomos, jeigu asmuo tvarko kito asmens reikalus, manydamas, kad tvarko savo paties“¹⁵⁵.

Kaip ir mandate, *negotiorum gestio* dvišaliai santykiai nėra tobuli. Analizuojant nuostolių išlaidų atlyginimo klausimus, pastebėta, kad Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, galioja iš romėnų teisės perimtos taisyklės. Taigi, jei asmuo kito asmens reikalus tvarkė taip, kad tai atitiko pastarojo interesus, asmuo, tvarkęs kito asmens reikalus, turi teisę reikalauti, kad jam būtų atlygintos visos turėtos išlaidos¹⁵⁶. Išimtis numatyta tuomet, kai asmuo kito asmens reikalus tvarko prieš pastarojo valią tą žinodamas, tokiu atveju, jis pats privalo atlyginti savo veiksmais padarytą žalą, net jei jis nėra dėl kažko kaltas¹⁵⁷. *Mandatum* atveju išlaidų kompensavimo klausimas sprendžiamas analogišku būdu¹⁵⁸.

Nepagrįsto praturtėjimo institutas įtvirtintas Vokietijos CK 812-822 straipsniuose. Atkreiptinas dėmesys, kad nepagrįsto praturtėjimo taisyklė formuluojama Vokietijos CK 812 straipsnyje „Restitucijos teisė“, kuriame teigiama, kad: „jei asmuo, kuris ką nors gauna dėl kito

¹⁵³ Vokietijos civilinio kodekso 677 str.// http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000G95; prisijungimo laikas: 2010-09-03.

¹⁵⁴ David, R., Egawa H., Graveson R., ir kt. International Encyclopedia of Comparative Law. Volume X. Restitution - Unjust enrichment and Negotiorum gestio. Volume X. The Hague, Boston, London: Mohr, Tübingen ad Martinus Nijhoff publishers, 1984. P. 28.//http://books.google.com/books?id=5t09qB5zOtMC&pg=SA17PA1&dq=Davi+d+R.+International+Encyclopedia+of+Comparative+Law.+Volume+X&hl=lt&ei=mAmOTa3IEYabOrqFqewN&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC0Q6AEwAQ#v=onepage&q=David%20R.%20International%20Encyclopedia%20of%20Comparative%20Law.%20Volume%20X&f=false; prisijungimo laikas: 2011-01-16.

¹⁵⁵ Vokietijos civilinio kodekso 687 str.// http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000G95; prisijungimo laikas: 2010-09-03.

¹⁵⁶ Ten pat. 683 str.

¹⁵⁷ Ten pat. 678 str.

¹⁵⁸ Ten pat. 670 str.

asmens veiksmų ar kitokiu būdu be teisinio pagrindo įgyja ką nors kito asmens sąskaita, turi būti taikoma restitucija“. Minėtoji nuostata, įtvirtinanti nepagrįsto praturtėjimo gražinimo principą, suformuluota remiantis romėnų teisėje egzistavusiu *condictio indebiti* pagrindu¹⁵⁹.

Analizuojant nepagrįsto praturtėjimo ir restitucijos santykį Vokietijos teisėje, galime pastebėti, kad nepagrįsto praturtėjimo nuostatos apima restitucijos taikymą. Garsus Kvebeko teisininkas *Lionel Smith*, nagrinėjęs nepagrįsto praturtėjimo teisę, yra teigęs, kad vienintelė priežastis kodėl nepagrįsto praturtėjimo koncepcija Vokietijos teisėje apima restitucijos už civilinės teisės pažeidimus atvejus yra ta, kad Vokietijos civiliniame kodekse nėra nuostatų dėl pelno pagrindu atsiradusios žalos atlyginimo¹⁶⁰.

Pažymėtina ir tai, kad Vokietijos teisėje restitucija kaip niekinio (negaliojančio) sandorio bendra pasekmė taip pat nenurodoma - viskas, kas įgyta pagal negaliojančią sandorį, laikoma įgyta be pakankamo teisinio pagrindo ir turi būti gražinta pagal nepagrįsto praturtėjimo taisykles¹⁶¹.

Kaip teigia *R. Zimmermann*, įsigaliojus Vokietijos civiliniam kodeksui, nepagrįsto praturtėjimo nuostatų taikymas praktikoje buvo gana problemiškas ir diskutuotinas. To meto teisininkams nebuvo aišku, kaip turėtų būti interpretuojami reikalavimai: „kito asmens sąskaita“, „be teisinio pagrindo“. Buvo bandoma rasti atitinkamas gaires ir pagrindinius principus, kuriais turėtų būti grindžiami visi nepagrįsto praturtėjimo ieškiniai. Tačiau teismai patys turėjo išspręsti šią problemą, nes teisinėje literatūroje šie klausimai nebuvo gvildenami. 1934 m. vokiečių teisininkas *Walter Wilburg* pirmą kartą pripažino, kad nėra vienintelio atsakymo, kada praturtėjimas laikomas nepagrįstu. Tačiau galima patvirtinti, kad praturtėjimas laikomas pagrįstu tuomet, kai atsakovas įgytą turtą pasilieka sau pagal sutartį arba įstatymo pagrindu. Negalima teigti ir to, kad asmuo, kurio turtas padidėjo kito asmens sąskaita, visais atvejais privalo gražinti tai ką gavo. Pavyzdžiui, kažkas pasistato užtvanką ir kaimynai, kurie atsisakė padengti išlaidas, taip pat gauna iš šio statinio naudos. Šią naudą jie gauna be sutarties ar kito teisinio pagrindo ir jie nėra laikomi nepagrįstai praturtėjusiais. Vėliau teisininkai *Wilburg* ir *Ernst von Caemmerer* išskyrė nepagrįsto praturtėjimo ieškinius į šias rūšis¹⁶²:

- praturtėjimas dėl įvykdymo ("*Leistungskondiktion*"). Šis praturtėjimas sietinas su įvykdymo pateikimu kitam asmeniui, pavyzdžiui, pagal sutartį ar turint tam tikrą tikslą, o jei

¹⁵⁹ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 863.

¹⁶⁰ Neyers J.W., McInnes M., Pitel S. Understanding unjust enrichment. Oxford: Biddles Ltd, 2004. P. 83// http://books.google.com/books?id=0_A8BzUQo7YC&pg=PA406&dq=Understanding+unjust+enrichment+lionel&hl=lt&ei=9RKOTfrXKYObOvGByaAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q=Understanding%20unjust%20enrichment%20lionel&f=false; prisijungimo laikas: 2011-01-17.

¹⁶¹ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės. Monografija. Vilnius: Justitia, 2009. P. 132-133.

¹⁶² Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 889-890.

tikslas nėra pasiekiamas arba sutartis pripažįstama negaliojančia, laikoma, kad įvykdymas neturi teisinio pagrindo; todėl teisinis reikalavimas „kito asmens sąskaita“ šiame kontekste tampa nebereikalingas;

- praturtėjimas kitais būdais (*"Eingriffskondition"*). Tai praturtėjimas, kuomet asmuo be teisinio pagrindo savo veiksmais įgyja naudą kito asmens sąskaita. Šiuo ieškiniu siekiama užtikrinti nuosavybės teisę teisėtam jos savininkui.

Galime pastebėti, kad Vokietijos teisėje numatytas aiškus atribojimas tarp praturtėjimo gavus kito asmens įvykdymą ir praturtėjimo kitokiu būdu, ypač pažeidžiant kito asmens turtines teises.

Šis ieškinių skirstymas išreikštas minėtame Vokietijos CK 812 straipsnyje, kuris suskirstytas į dvi savarankiškas dalis: pirmą (*quasi-contractual*) ir antrą (*quasi-delictual*) ir jis aiškinamas taip: jei asmuo ką nors įgijo be teisinio pagrindo (1) dėl kito asmens veiksmų ar (2) kitokiu būdu to asmens sąskaita be teisinio pagrindo, turi būti taikoma restitucija¹⁶³.

Apartoji nepagrįsto praturtėjimo ieškinių diferenciacija Vokietijoje pasirodė labai įtikinama ir laikui bėgant ji tapo plačiai pripažinta. Šiuo teoriniu pagrindu rėmėsi daugumos vadovėlių ir komentarų autoriai, o taip pat Vokietijos Federacinis Aukščiausias Teismas taikė jį daugelyje precedentų¹⁶⁴.

Taigi, svetimų reikalų tvarkymo institutas Vokietijos teisėje buvo formuojamas remiantis romėnų teisėje suformuluota *negotiorum gestio* doktrina, kuri grindžiama pagalbos žmogui teorija (*Theorie der Menschenhilfe*) bei rūpestingumo principu. *Negotiorum gestio* teisinis reguliavimas artimas ir tarpusavyje susijęs su *mandatum*, tačiau *negotiorum gestio* normos taikomos tiek, kiek neapima *mandatum* institutas.

Tuo tarpu nepagrįstas praturtėjimas Vokietijos civilinėje teisėje, kaip ir Anglijoje, siejamas su restitucija. Nepagrįsto praturtėjimo ieškiniai Vokietijos teisės moksle bei praktikoje yra klasifikuojami atsižvelgiant į tai, ar kitas asmuo įvykdė tam tikrus veiksmus, ar praturtėjimas atsirado koku nors kitu būdu.

3.3. KINIJA

Kinija yra viena iš daugelio rytų Azijos valstybių, priklausančių kontinentinės teisės sistemai, kurios civilinė teisė buvo formuojama remiantis romėnų teisėje suformuluotomis

---

¹⁶³ Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990. P. 891.

¹⁶⁴ Ten pat. P. 890-891.

idėjomis, ir skirtingai nei bendrosios teisės sistemos valstybėse, kodifikuota į 1930 m. gegužės 5 d. įsigaliojusį Kinijos civilinį kodeksą (toliau - Kinijos CK)¹⁶⁵.

Kaip ir daugelio kitų kontinentinei teisės sistemai priklausančių valstybių teisėje, Kinijos CK vienu iš prievolių atsiradimo pagrindų yra numatyti svetimų reikalų tvarkymo bei nepagrįsto praturtėjimo institutai.

Pažymėtina tai, kad Kinijos CK kito asmens reikalų tvarkymas yra atribotas nuo *mandatum*, t.y. santykių, reguliuojančių atstovavimą esant įgaliojimui. Kito asmens reikalų tvarkymas (*management of affairs without mandate*) reglamentuojamas Kinijos CK 172-178 straipsniuose. Pagrindinė šio instituto nuostata apibrėžiama taip: asmuo, tvarkantis kito asmens reikalus be įgaliojimo ar kito teisinio pagrindo, turi tvarkyti reikalus pastarojo naudai taip, kad tai atitiktų asmens, kurio reikalai yra tvarkomi, aiškius arba numanomus interesus¹⁶⁶. Svetimų reikalų tvarkymas yra moralinio pobūdžio poelgis, atliekamas su ketinimu padėti kitam asmeniui jam naudingais veiksmais. Asmuo tvarkantis kito asmens reikalus, privalo būti sąžiningas ir norėti siekti palankios padėties ar naudos kitam asmeniui¹⁶⁷. Taigi, akivaizdu, kad svetimų reikalų tvarkymas Kinijos civilinėje teisėje buvo formuojamas remiantis romėnų teisėje egzistavusia pagalbos žmogui teorija, o svetimų reikalų vedėjo intencija vesti kito asmens reikalus taip pat pripažįstama kaip viena iš būtinų sąlygų *negotiorum gestio* teisiniam santykiui atsirasti.

Tiek romėnų laikų, tiek prieš tai nagrinėtoje Lietuvos bei Vokietijos civilinėje teisėje *negotiorum gestio* yra grindžiamas abipusėmis šalių prievolėmis. Kinijos CK taip pat ne išimtis - čia taip pat numatytas nuostolių ir išlaidų atlyginimo mechanizmas. Taigi, jeigu asmuo kito asmens reikalus tvarkė kito asmens naudai, taip, kad tai atitiko jo aiškius arba numanomus interesus, ir jeigu toks asmuo patyrė būtinų ar naudingų išlaidų, prisiėmė skolą ar patyrė nuostolių, jis turi teisę reikalauti atlyginti šias išlaidas bei sumokėti palūkanas už jas, sumokėti skolą, ar atlyginti patirtus nuostolius¹⁶⁸. Tuo tarpu jei asmuo kito asmens reikalus tvarko prieš pastarojo valią, tokiu atveju, jis pats privalo atlyginti visus nuostolius, net jei jis veikė rūpestingai¹⁶⁹. Akivaizdu, kad tiek romėnų teisėje, tiek Vokietijos bei Lietuvos civilinėje teisėje, tvarkant kito asmens reikalus akivaizdžiai sureikšminama asmens, kurio atžvilgiu tvarkomi reikalai, valios buvimo reikšmė, nuo kurios priklauso ir nuostolių atlyginimo klausimas.

---

¹⁶⁵ Kinijos civilinis kodeksas// [http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_\(Republic_of_China\)/Part_II](http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_(Republic_of_China)/Part_II); prisijungimo laikas: 2011-02-23.

¹⁶⁶ Ten pat. 172 str.

¹⁶⁷ William C.J. Basic principles of civil law in China. New York: M. E. Sharpe, Inc., 1989. P. 195.// http://books.google.com/books?id=8CkzUuIhALIC&pg=PR1&dq=William+Basic+principles+of+civil+law+in+China&hl=lt&ei=uRSOTf_bNsqEOrbNraAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCgQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false; prisijungimo laikas: 2011-02-23.

¹⁶⁸ Kinijos civilinio kodekso 176 str.// [http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_\(Republic_of_China\)/Part_II](http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_(Republic_of_China)/Part_II); prisijungimo laikas: 2011-02-23.

¹⁶⁹ Ten pat. 174 str. 2 d.

Kalbant apie nepagrįstą praturtėjimą Kinijos civilinėje teisėje, bendroji taisyklė teigia tai, kad asmuo, be jokio teisinio pagrindo įgijęs turtą kito asmens sąskaita, privalo tai šiam asmeniui gražinti¹⁷⁰. Kaip numatoma Kinijos CK, jeigu be pagrindo įgyto turto dėl tam tikrų priežasčių ar aplinkybių neįmanoma gražinti natūra, turi būti atlyginama pinigine jo verte. Pažymėtina tai, kad turto gavėjas, nežinojęs apie teisinio pagrindo nebuvimą ir jei be pagrindo įgytas turtas jau nebeegzistuoja, yra atleidžiamas nuo pareigos gražinti be pagrindo įgytą turtą ar jo pinigine vertę. Tačiau, jeigu turto gavėjas, gaudamas turtą, tuo metu žinojo apie teisinio pagrindo nebuvimą, arba vėliau tai sužinojo, jis privalo ne tik gražinti be pagrindo įgytą turtą, bet ir atlyginti nuostolius, jei tokie yra¹⁷¹.

Kaip teigiama teisinėje literatūroje, nuostatomis, reglamentuojančios nepagrįstą praturtėjimą, išreiškiamos šios tradicinės Kinijos socialinės normos - pagarba, sąžiningumas ir teisingumas. Nepagrįsto praturtėjimo doktrina, įgyvendindama teisingumo ir sąžiningumo principus, užtikrina lygybę tarp šalių. Kaip žinoma, nauda ir nuostoliai yra nepagrįsto praturtėjimo esminiai aspektai. Nors nepagrįstam praturtėjimui būdingas teisinio pagrindo nebūvimas, visgi šios doktrinos srityje vyrauja daugiau imperatyvumo nei autonomijos teisės. Taigi, Kinijos CK užtikrina tai, kad, esant nepagrįstam praturtėjimui, kuomet viena šalis netenka turto, t.y. patiria nuostolius, o kita šalis praturtėja pastarosios sąskaita, būtų taikomas nepagrįsto praturtėjimo gražinamas. Pažymėtina tai, kad skirtingai nei esant sutartiniams santykiams, nepagrįsto praturtėjimo atveju prievolė kyla prieš vienos iš šalių valią¹⁷².

Kinija, formuodama moderniąją teisę, vadovavosi romėnų teisėje suformuluota civilinės teisės sistema ir principais. Akivaizdu, kad Kinijos civilinėje teisėje įtvirtinti svetimų reikalų tvarkymo ir nepagrįsto praturtėjimo institutai iš esmės atitinka kontinentinei teisės sistemai priklausančių valstybių civilinėje teisėje suformuluotas nuostatas.

---

¹⁷⁰ Kinijos civilinio kodekso 176 str.// [http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_\(Republic_of_China\)/Part_II](http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_(Republic_of_China)/Part_II); prisijungimo laikas: 2011-02-23.

¹⁷¹ Ten pat. 181-182 str.

¹⁷² Turner G.K., Feinerman J.V., Kent Guy R. The limits of the rule of law in China. Washington: University of Washington press, 2000. P. 198, 202-203// http://books.google.com/books?id=b3AhRE6JR1AC&printsec=frontcover&dq=The+limits+of+the+rule+of+law+in+China.&hl=lt&ei=iRWOTaGMG42S0saj9aAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false; prisijungimo laikas: 2011-02-24.

IŠVADOS

1. Romėnų teisė suformavo pamatinius kitais pagrindais atsirandančių prievolių, kildinamų iš kvazisutarčių (*obligationes quasi ex contractu*), principus ir nuostatas. Vadovaujantis senąja teisės normų sistematika buvo kuriama šiuolaikinė civilinė teisė.

2. Kito asmens reikalų tvarkymas galimas tik savanoriškai veikiant ne savo, o kito asmens interesais ir naudai, nesant jokio pavedimo. LR CK nėra aiškiai apibrėžtos asmens, tvarkančio kito asmens reikalus, prievolės, konkretūs veiksmai. Pareiga veikti kito asmens interesais turi būti apibrėžiama ir vertinama atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, principų, veikti apdairiai ir rūpestingai, kontekste.

3. LAT praktikoje susiduriama su kito asmens reikalų tvarkymo ir kitų teisinių santykių atribojimo problema. Kiekvienu atveju turi būti vertinama ir analizuojama tikroji šalių valia ir ketinimai.

4. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo pagrindu atsiradusi prievolė - pareiga gražinti be pagrindo įgytą turtą ar nepagrįstą praturtėjimą atsiranda esant šioms sąlygoms: asmuo įgyja turto ar praturtėja be teisinio pagrindo arba vėliau šis pagrindas išnyksta; asmuo įgyja turto arba praturtėja kito asmens sąskaita; asmens įgyto turto ar praturtėjimo negalima išreikalauti kitais civilinių teisių gynybos būdais.

5. Nepagrįsto praturtėjimo ir turto gavimo be pagrindo subinstitutai LR CK numato skirtingas situacijas. Nepagrįstas praturtėjimas, lyginant su turto gavimu be pagrindo, yra platesnė sąvoka - tai ne tik tam tikro turto įgijimas, bet ir sutaupymas kito asmens sąskaita.

Dėl neaiškaus nepagrįsto praturtėjimo ir turto gavimo be pagrindo požymių atskyrimo LR CK, šių subinstitutų normų aiškinimas yra painus ir sudėtingas. Su minėtų subinstitutų normų aiškinimu ir taikymo problemomis susiduriama ir LAT praktikoje.

6. Išanalizavus atsiskaitymų, gražinant be teisinio pagrindo įgytą turtą, reglamentavimą, pastebėta, kad LR CK 6.240 straipsnio 3 d. atkartoja 6.237 straipsnio 3 dalies nuostatas; toks dvigubas nesažiningo turto įgijėjo atsakomybės reglamentavimas LR CK nėra pageidaujamas, nes tai gali sukelti teisės normų aiškinimo ir taikymo problemas.

7. Įstatymų leidėjo suformuluota imperatyvi nuostata, nurodanti, kad nepagrįstas praturtėjimas neturi turėti teisinio pagrindo, kelia šios normos aiškinimo problemas. LAT praktikoje nepagrįstu praturtėjimu be teisinio pagrindo laikoma ne tik atvejis, kai absoliučiai nėra teisinio pagrindo, bet ir toks atvejis, kai asmuo turi teisinį pagrindą reikalauti ir gauti atitinkamą materialųjį turtą ar lėšas, tačiau jų gauna daugiau nei turėtų pagal teisinį pagrindą.

8. Lošimo ir lažybų pagrindu prievolės atsiranda tik tuo atveju, jei jos organizuotos vadovaujantis įstatymu, tuo tarpu loterija ir kiti žaidimai, kurie grindžiami rizika ar

atsitiktinumu, sukelia teisinius padarinius, t.y. jų pagrindu atsiranda prievolės, tiek kai jie organizuoti įstatymo nustatyta tvarka, tiek tada, kai šitai daryta ne įstatymo nustatyta tvarka.

9. Kitais pagrindais atsirandančių prievolių lyginamoji analizė atskleidė jų skiriamuosius požymius. Turto gavimo be pagrindo atveju, kuomet turto įgijėjas yra sąžiningas, tarp šalių atsiranda dvišalės prievolės, kuomet nesąžiningas - vienašalės. Esant nepagrįstam praturtėjimui tarp šalių visuomet atsiranda vienašalės prievolės. Nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas pasižymi objektyvumo požymiais. Tuo tarpu kito asmens reikalų tvarkymo institutui būdingas subjektyvumo aspektas, o šalis tarpusavyje sieja dvišalės prievolės. Lošimo ir lažybų atveju, tarp šalių atsiradusios prievolės priskiriamos vienašalėms prievolėms, pasižyminčiomis objektyvumo požymiais.

Atsižvelgiant į skolininko pareigos arba jos vykdymo pobūdį, nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo atveju atsiradusios prievolės yra priskiriamos tiek prievolių rūšiai, kuriomis siekiama pasiekti tam tikrą rezultatą, - t.y. grąžinti be pagrindo įgytą turtą ar nepagrįstą praturtėjimą asmeniui, kuriam šis priklauso, tiek prievolių rūšiai, kuriomis siekiama tai garantuoti. Kito asmens reikalų tvarkymo pagrindu atsiradusi asmens prievolė tvarkyti kito asmens reikalus rūpestingai ir pastarojo interesais, pagrindžia, šios prievolės tikslą - užtikrinti tam tikrą apdairumą, uolumo, atidumo, rūpestingumo laipsnį. Esant lošimo ar lažybų pagrindu atsiradusi prievolė - išmokėti laimėjimą ar sutartą sumą laimėjusiajam asmeniui, priskiriama prievolių, kuria siekiama garantuoti, rūšiai.

10. Anglija nepripažįsta *negotiorum gestio* doktrinos, dėl jiems būdingo santūrumo ir individualizmo mentaliteto. Esant nepagrįstam praturtėjimui visada taikoma restitucija. Ji taip pat gali būti taikoma siekiant atimti naudą iš teisės pažeidėjo bei pateikus vindikacinį ieškinį dėl nuosavybės teisės susigrąžinimo, o tai parodo, kad Anglijos teisėje tarp restitucijos ir nuosavybės teisės nėra aiškios ribos.

11. Vokietijos teisėje svetimų reikalų tvarkymo institutas buvo formuojamas remiantis romėnų teisėje suformuluota *negotiorum gestio* doktrina. *Negotiorum gestio* teisinis reguliavimas artimas ir tarpusavyje susijęs su *mandatum*, tačiau *negotiorum gestio* normos taikomos tiek, kiek neapima *mandatum* institutas. Nepagrįstas praturtėjimas Vokietijos civilinėje teisėje, kaip ir Anglijoje, siejamas su restitucija. Nepagrįsto praturtėjimo ieškiniai Vokietijos teisės moksle bei praktikoje yra klasifikuojami atsižvelgiant į tai, ar kitas asmuo įvykdė tam tikrus veiksmus, ar praturtėjimas atsirado kokiu nors kitu būdu.

12. Kinija, formuodama moderniąją teisę, vadovavosi romėnų teisėje suformuluota civilinės teisės sistema ir principais. Kinijos civilinėje teisėje įtvirtinti svetimų reikalų tvarkymo ir nepagrįsto praturtėjimo institutai iš esmės atitinka kontinentinei teisės sistemai priklausančių valstybių civilinėje teisėje suformuluotas nuostatas.

Apibendrinant, galima teigti, kad magistro baigiamojo darbo pradžioje iškelta *hipotezė pasitvirtino*: nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo institutas LR CK reglamentuojamas nepakankamai aiškiai ir yra painus, o jo normų taikymas praktikoje yra problemiškas.

NAUDOTA LITERATŪRA

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 72-2262.
3. 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138.
4. Vokietijos civilinis kodeksas// http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000G95.
5. Kinijos civilinis kodeksas// [http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_\(Republic_of_China\)/Part_II](http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_(Republic_of_China)/Part_II).
6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 43-1495.
8. Lietuvos Respublikos loterijų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 73-3341.
9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1550 „Dėl didžiųjų ir mažųjų loterijų licencijavimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 116-5264.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 19 d. nutarimas Nr. 739 „Dėl valstybinės lošimų priežiūros komisijos įsteigimo ir jos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 53-1875.
11. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, garantuojant kai kurias kitas teises ir laisves, be tų, kurios joje nurodytos, pirmasis protokolas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 15-386.

Specialioji literatūra

12. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė E. ir kiti Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis: Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006.
13. Berger. A. Encyclopedic dictionary of Roman law. The lawbook Exchange. Clark, New Jersey: The lawbook Exchange, Ltd., 2004// http://books.google.com/books?id=iklePELlR6QC&printsec=frontcover&dq=Encyclopedic+dictionary+of+Roman+law.+The+lawbook+Exchange&hl=lt&ei=4vqNTfzzN4mSOqLVoKEC&sa=X&oi=book_r

[esult&ct=result&resnum=1&ved=0CCwQ6AEwAA#v=onepage&q=Encyclopedic%20dictionary%20of%20Roman%20law.%20The%20lawbook%20Exchange&f=false](http://books.google.com/books?ct=result&resnum=1&ved=0CCwQ6AEwAA#v=onepage&q=Encyclopedic%20dictionary%20of%20Roman%20law.%20The%20lawbook%20Exchange&f=false).

14. Bar von C. Benevolent Intervention in Another's Affairs. Principles of European Law. Study group on a European Civil Code. Berne: Sellier. European Law Publishers, 2006.
15. Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės. Monografija. Vilnius: Justitia, 2009.
16. David. R., Egawa H., Graveson R., ir kt. International Encyclopedia of Comparative Law. Volume X. Restitution - Unjust enrichment and Negotiorum gestio. Volume X. The Hague, Boston, London: Mohr, Tübingen ad Martinus Nijhoff publishers, 1984// http://books.google.com/books?id=5t09qB5zOtMC&pg=SA17PA1&dq=David+R.+International+Encyclopedia+of+Comparative+Law.+Volume+X&hl=lt&ei=mAmOTa3IEYabOrqFqewN&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CC0Q6AEwAQ#v=onepage&q=David%20R.%20International%20Encyclopedia%20of%20Comparative%20Law.%20Volume%20X&f=false.
17. Girard P. F. Romėnų teisė. Kaunas: VDU Universiteto teisių fakulteto leidykla, 1932. II tomas.
18. Johnston D., R. Zimmermann. The comparative law of Unjustified enrichment. Cambridge, U.K. ; New York: Cambridge University Press, 2002.
19. Jonathan Law B.A., Elizabeth A., Martin MA. A dictionary of law. Oxford: Oxford University Press, 2009.
20. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
21. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. I dalis. Pirmasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2003.
22. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1976.
23. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 63.
24. Mikelėnas V., Rasimavičius P., Staskonis V. ir kt. Civilinė teisė. Antras pataisytas leidimas. Vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1998.
25. Neyers J.W., McInnes M., Pitel S. Understanding unjust enrichment. Oxford: Biddles Ltd, 2004// http://books.google.com/books?id=0_A8BzUQo7YC&pg=PA406&dq=Understanding+unjust+enrichment+lionel&hl=lt&ei=9RKOTfrXKYObOvGBYaAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q=Understanding%20unjust%20enrichment%20lionel&f=false.

26. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999.
27. Turner G.K., Feinerman J.V., Kent Guy R. The limits of the rule of law in China. Washington: University of Washington press, 2000// http://books.google.com/books?id=b3AhRE6JR1AC&printsec=frontcover&dq=The+limits+of+the+rule+of+law+in+China.&hl=lt&ei=iRWOTaGMG42SOsaj9aAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCkQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false.
28. Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.
29. Virgo G. The principles of the law of restitution. Oxford : Oxford University Press, 2006.
30. William C.J. Basic principles of civil law in China. New York: M. E. Sharpe, Inc., 1989// http://books.google.com/books?id=8CkzUuIhALIC&pg=PR1&dq=William+Basic+principles+of+civil+law+in+China&hl=lt&ei=uRSOTf_bNsqEOrbNraAC&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CCgQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false.
31. Zimmermann R. The Law of Obligations Roman Foundation of the Civilian Tradition. Cape Town: Juta and Co, Ltd., 1990.

Lietuvos teismų praktika

32. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. lapkričio 4 d. nutartis c.b. J.Vaitiekus v. B.M. Ulbikienė, Nr. 3K-3-1318/2002, kat. 25.8.2, 38.2;
33. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. gruodžio 23 d. nutartis c.b. R. P. v. G.M. P. M., Nr. 3K-3-1615/2002, kat. 44, 38.2, 38,1.
34. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis c.b. S.S. v. Specialios paskirties UAB "Vilniaus vandenys, Nr. 3K-3-693/2003, kat. 38.2.
35. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 20 d. nutartis c.b. J.V. v. K.S., Nr. 3K-3-986/2003, kat. 38.2.
36. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 22 d. nutartis c.b. BUAB „Aukštaitijos statyba“ v. AB „Hansabankas“, Nr. 3K-3-470/2004, kat. 38.2.
37. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 9 d. nutartis c.b. Z.M. v. I.K., Nr. 3K-3-80/2005, kat. 43.2;
38. LAT CBS ir LVAT specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 3 d. nutartis „Dėl ginčo dėl Valstybinės lošimų priežiūros komisijos sprendimo panaikinimo rūšinio teisingumo“ kat. 94.5.

39. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 22 d. nutartis c.b. E.Č. A.S. E.J.ir kt. v. Kauno m. savivaldybė, Nr. 3K-3-140/2006, kat. 43.2.
40. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. kovo 15 d. nutartis c.b. D.L. v. AB „Rytų skirsto,ieji tinklai“, Nr. 3K-3-192/2006, kat. 43.2.
41. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 30 d. nutartis c.b. UAB „Estinos arka“ v. UAB „Lelija“ ir kt., Nr. 3K-3-543/2006, kat. 52.1, 21.5;
42. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 8 d. nutartis c.b. AB „Smiltynės perkėla“ v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ ir kt., Nr. 3K-3-202/2007, kat. 35.4.
43. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 3 d. nutartis c.b. B.R. v. ADB "RESO Europa“, Nr. 3K-3-140/2008, kat. 38, 43.2, 73.2.5.5.
44. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 26 d. nutartis c.b. VĮ Valstybės turto fondas v. UAB „Okstea“, Nr. 3K-3-166/2008, kat. 44.5.2.17, 126.5.
45. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis c.b. Z.R.K. v. O.M., Nr. 3K-3-423/2008, kat. 44.2.4.2, 114.11.
46. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis c.b. D.J. v. A.D., Nr. 3K-3-593/2008, kat. 42.2, 41, 52.1.
47. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 16 d. nutartis c.b. K.V.T. v. I.T, Nr. 3K-3-111/2009, kat. 30.4.1, 43.2
48. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 29 d. nutartis c.b. V.S. v. V.T, Nr. 3K-3-253/2009, kat. 43.2, 106.1, 114.5.
49. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 9 d. nutartis c.b. UAB „Gelvora“ v. UAB „Staura“, Nr. 3K-3-351/2009, kat. 43.2.
50. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 23 d. nutartis c.b. UAB „Gloksinija“ v. S. M. , Nr. 3K-3-436/2009, kat. 35.3.6, 35.5.
51. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 12 d. nutartis c.b. UAB „Rolvika“ v. BUAB „LVS“ ir kt., Nr. 3K-3-90/2010, kat. 43.2.

Kiti šaltiniai

52. Gajus. Institucijos, 3 knyga// <http://www.vroma.org/~bcassidy/Obligations.html>.
53. Valstybinės lošimų priežiūros komisijos interneto svetainė// <http://www.vlpk.lt/lt/>.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Nepagrįstas praturtėjimas ar turto gavimas kaip viena iš kitais pagrindais atsirandanti prievolė. Teoriniai ir praktiniai aspektai“ kalbama apie kitais pagrindais atsirandančių prievolių istorinę kilmę bei sampratą Lietuvos civilinėje teisėje, nagrinėjama Aukščiausiojo Teismo praktika, pateikiami nepagrįsto praturtėjimo ir kitais pagrindais atsirandančių prievolių lyginamieji aspektai, apžvelgiami šių prievolių reglamentavimo užsienio valstybių civilinėje teisėje ypatumai.

Pirmoje darbo dalyje autorius gilinasi į kitais pagrindais atsirandančių prievolių sampratą bei kilmę romėnų teisėje, atskleidžia esminius šių prievolių požymius ir principines nuostatas. Daug dėmesio skiriama kitais pagrindais atsirandančių prievolių: kito asmens reikalų tvarkymo, nepagrįsto praturtėjimo, lošimo ir lažybų, reglamentavimo LR CK problematikai, nagrinėjamas atskirų subinstitūtų - nepagrįsto praturtėjimo ir turto gavimo be pagrindo santykis, jų panašumai ir skirtumai, taip pat analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika.

Toliau nagrinėjami nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo, kito asmens reikalų tvarkymo, lošimo ir lažybų lyginamieji aspektai bei šių institūtų pagrindu atsirandančių prievolių skiriamieji požymiai.

Magistro baigiamajame darbe taip pat apžvelgiami kitais pagrindais atsirandančių prievolių reglamentavimo Anglijos, Vokietijos bei Kinijos civilinėje teisėje ypatumai.

Darbo pabaigoje pateikiamos nustatytų uždavinių įgyvendinimą patvirtinančios išvados.

Pagrindinės sąvokos: nepagrįstas praturtėjimas, turto gavimas be pagrindo, kito asmens reikalų tvarkymas, lošimas ir lažybos, restitucija.

SUMMARY

Master's work „Unjustified enrichment or the acquirement of property as one of the other bases arising obligation. Theoretical and practical aspects” examines the origin of the obligations arising from other bases and the concept of it in Lithuanian civil law, analyses the practice of the Supreme Court of Lithuania. Moreover, author presents the comparative aspects of unjustified enrichment and the obligations arising from the other bases, reviews the regulation of peculiarities of these obligations of civil law in foreign countries.

In the first part of this work, author analyses the concept and origin of the obligations arising from the other bases in Roman times, reveals essential features and basic provisions of these obligations. Also, much attention is paid to the problematical questions regulation of obligations arising from the other bases: unjustified enrichment, management of another person's affairs, gambling and betting, which are defined in the Lithuanian Civil Code. It is revealing relation, similarities and differences of two sub-institutes – unjustified enrichment and the acquirement of property without the ground, analyzing the practice of the Supreme Court of Lithuania.

Furthermore, author examines comparative aspects of unjustified enrichment, management of another person's affairs, gambling and betting and distinguishing features of obligations based by these institutions.

This master's work also reviews the peculiarities of regulation of obligations arising of the other bases in England, Germany and China civil law.

Finally, the end of this work gives the conclusions, which correspond to the tasks.

Basic concepts: unjustified enrichment, acquirement of property without the ground, management of another person's affairs, gambling and betting, restitution.